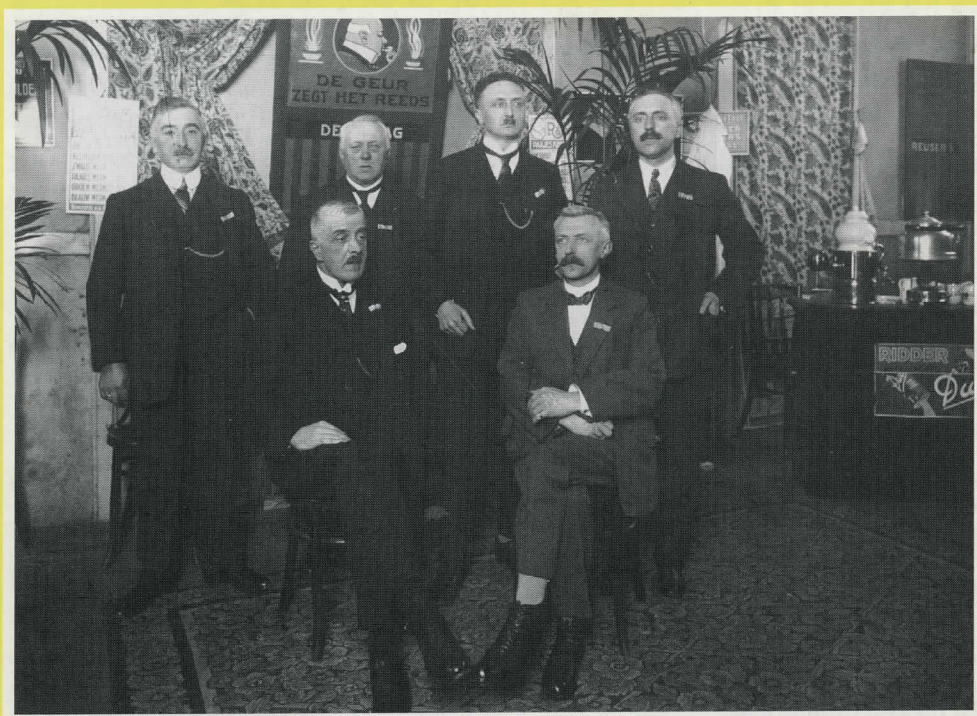

't Seghen Waert

jaargang 23 aflevering 4

november 2004

verenigingsblad van het Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Historisch Genootschap Oud Soetermeer

Bestuur

dbr. E.H. Oskam, voorzitter

Juweellaan 175, 2719 SB Zoetermeer

tel. (079) 361 65 38

secretaris vacature

mw. H.E.M. Westerman, penningmeester

Nassaulaan 12, 2712 AX Zoetermeer

westdijk@hetnet.nl

tel. (079) 316 81 21

mw. I. de Kler (A.W.Z.)

dbr. C.A.M. Klein (G.W.Z.)

dbr. G. J. Moers (I.S.V.)

dbr. F. Rijkaart (P.R.)

Archeologische werkgroep

dbr. B.F.F.H. van der Ven

Douzapad 30, 2722 AX Zoetermeer

bevdiven@xs4all.nl

tel. (079) 342 79 91

Genealogische werkgroep

mw. M.E. Vijverberg-Kalkema

Stekelbaarssloot 35, 2724 AR Zoetermeer

kalkema@wanadoo.nl

tel. (079) 331 65 52

Interviewgroep Sprekend Verleden

dbr. E.W. van den Burg

Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer

tel. (079) 316 48 58

Archief en bibliotheek

mw. J.M.C. Huisman-Aaftink

Bernhardstraat 2, 2712 CS Zoetermeer

jokehuisman@hetnet.nl

tel. (079) 316 31 79

Ledenadministratie

dbr. A.Ph. Rademaker

Banckertstraat 5, 2712 KK Zoetermeer

arademaker@wanadoo.nl

tel. (079) 316 43 74

Redactie

mw. C.J. Moerman-van Voorst

Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer

c.j.moerman@planet.nl

tel./fax (079) 352 14 88

dbr. P. Drapers

mw. F.M.J. Heidt-Reeuwijk

dbr. Th. van der Poel

dbr. A.C.J. Vermeulen (publicaties)

t Seghen Waert is een uitgave van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer.
ISSN: 1384-7260

Het Historisch Genootschap is gevestigd in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

Website: <http://www.oudsoetermeer.nl>

E-mail: info@oudsoetermeer.nl

Openingstijden archief en bibliotheek:

iedere woensdag 14.00-17.00 uur

Inloopmiddag A.W.Z.: elke donderdagavond
20.30 - 22.00 uur

Inloopavond G.W.Z.: eerste maandag van de
maand 20.00 - 22.00 uur

Inhoud

Voorwoord	1
Dokters in het dorp, geneeskundigen vanaf de zeventiende eeuw	2
De Cholera commissie	10
Sprekend Verleden in gesprek met De dames A. van der Poel en N. Gast- de Kater	17
Gezondheidscentra in Zoetermeer: gebouwen met inhoud!	28
't Lange Land: van begrazingsgebied voor koeien tot ziekenhuis	37
Kruizen in groen en wit-geel	44
Verkrijgbare publicaties van het historisch genootschap	46

Voorwoord

Enige tijd geleden kwam ineens een heel oud dossier uit een van de bureau-laden in het gemeentehuis tevoorschijn, getiteld 'Administratie Cholerafonds'. De nieuwsgierigheid was gewekt, niet in de laatste plaats door de onlangs opgekomen belangstelling en angst voor epidemische ziekten als Sars en Vogelpest en de publicaties van onze plaatsgenoot Reinold Vugs over de Spaanse Griep die in 1918 tientallen miljoenen slachtoffers eiste.

Aan die cholera-administratie was een bankrekening verbonden, groot bijna 3.000 oude gulden, die al vanaf het begin van de jaren zestig niet meer was aangeroerd. Bij het Historisch Genootschap Oud Soetermeer ontstond direct het idee om met dat geld iets nuttigs te doen dat dicht bij de medische doelstelling lag: een publicatie over de Zoetermeerse gezondheidszorg in historisch perspectief. Burgemeester en Wethouders reageerden 26 augustus 2003 enthousiast op het plan en na enig rondvragen toog een aantal schrijvers aan het werk om een dubbele uitgave van het tijdschrift van het historisch genootschap, 't Seghen Waert, te vullen.

Voor u ligt nu het resultaat van al dat vrijwillige onderzoeks- en schrijfwerk. Artikelen die de gezondheidszorg vanaf de zeventiende eeuw tot heden in vele facetten beschrijven. Lang niet alle onderwerpen konden aan bod komen; wellicht voor de lezers een stimulans een historisch stukje te componeren over een van die vele kanten van de 'zorg voor onze gezondheid'.

Wij wensen u veel leesplezier met dit nummer van 't Seghen Waert, thuis of in een van de vele medische wachtkamers waar wij dit nummer hebben bezorgd.

Ton Vermeulen, namens de overige redactieleden:

Dhr. P. Drapers, coördinatie

Mw. I. Heidt-Reeuwijk, vormgeving

Mw. C. J. Moerman-van Voorst, redactie

Dhr. Th. van der Poel, vormgeving

Bekijk ook onze website www.oudsoetermeer.nl

Dokters in het dorp, geneeskundigen vanaf de zeventiende eeuw

Ronald Grootveld

Inleiding

Tot diep in de negentiende eeuw beperkte de gezondheidszorg zich tot het inspelen op incidenten, vaak met behulp van in huidige ogen ruwe en nutteloze methoden. De geneeskunst ontwikkelde zich niet zo snel en de kennis van het menselijk lichaam bleef eeuwenlang beperkt tot de buitenkant. Het meer technische werk, zoals het amputeren van ledematen, zetten van botbreuken en wegsnijden van etterende gezwollen, had men wel redelijk onder de knie. Zij het zonder behoorlijke verdoving en op hoop van zegen, omdat ontsmetten van wonden ook nog niet gebruikelijk was. Het trekken van tanden die pijn deden, lukte veelal ook wel. De onverklaarbare ziekten meende men te kunnen bepalen door bijvoorbeeld piskijken, waar tegenwoordig wel iets mee te doen is maar voor 1850 zeker nog niet. Wel was er een notie van het schoonhouden van het binnenste van het lichaam en voor het minste of geringste pakte men het aderlaatmes om kwade sappen en ongezond bloed uit het lichaam te laten stromen. In de achttiende eeuw kwam het lavement in de mode, een interne spoeling met een klisterspuit, die medisch gezien niets om het lijf had maar in de praktijk erg onprettig was. De burgers en dorpingen hadden dan vaak ook niet al te veel ontzag voor de chirurgijns, hoezeer sommigen van hen ook hun best deden. Zoals ook tegenwoordig nog geldt, was men vaak al genezen als men dacht dat men beter was. Pillen, zalfjes en poeders van de apothekers genoten dan ook een grote populariteit en rondreizende kwakzalvers waren vaak opvallend populair. Toch bekommerde de overheid zich over de gezondheid van haar onderdanen, maar dan vanuit het oogpunt van armenzorg. Overal in het land waren officieel vroedvrouwen aangesteld en konden chirurgijns en doktoren hun kosten voor medische armenzorg verhalen op de overheid. Dat zorgde er wel weer voor dat het volk zich niet snel tot een dokter wendde, dat was immers een teken van armoede!

Chirurgijns en vroedvrouwen

In Zoetermeer en Zegwaart waren tot het einde van de achttiende eeuw zowel vroedvrouwen als chirurgijns werkzaam. Dokters, die hadden gestudeerd aan de universiteit, vestigden zich hier pas vanaf 1766. De oudste vermelding van een vroedvrouw dateert uit 1609, in welk jaar de schulden van de overleden 'Betgen 't vroetwif' werden betaald door het Zoetermeerse dorpsbestuur. In de tweede helft van de zeventiende eeuw waren twee vroedvrouwen voor Zoetermeer en Zegwaart tegelijk werkzaam, elk voor een jaarsalaris van 30 gulden. Ze werden in de wandeling Trijntjemoer en Francijntjemoer genoemd. In 1698 benoemde het dorpsbestuur Jannetje Willems van Linschooten tot

vroedvrouw. Zij was waarschijnlijk een dochter van de chirurgijn, die rond 1665 al in Zoetermeer wordt vermeld. Meester Henrick Jansz valt tot op heden de eer te beurt om de eerste vermeld gevonden chirurgijn in Zoetermeer te zijn: in 1620 oefende hij zijn praktijk uit. Hij maakte waarschijnlijk reclame voor zijn nering door het uithangen van bekkens of het voor het raam zetten van kommen bloed, om te laten zien dat hij goed kon aderlaten. Deze vorm van klantentrekkerij werd omstreeks 1665 door de ambachtsheer verboden, tenminste: op zondag. In de tweede helft van de zeventiende eeuw was meester Cosmas van Bael als chirurgijn in Zegwaard actief. Aardig is dat hij zijn voornaam te danken heeft aan de beschermheilige van de medische stand. Zijn vader was ook chirurgijn en blijkbaar hoefde er bij de geboorte van Cosmas geen grootvader te worden vernoemd.

Wellicht vaker per jaar, maar zeker op de kermis in september, verschenen er wonderdokters in Zoetermeer-Zegwaard. Omdat de ambachtsheer ook hun aanwezigheid op zondag verbood, weten we iets over hun praktijken: het was 'meesters, steen- noch breucksnijders, noch quacksalvers'

verboden om op te treden en hun banieren of zogenaamde akten van bekwaamheid uit te hangen. Ook mochten ze geen briefjes, kennelijk om hun kwaliteiten aan te prijzen, uitdelen of rondstrooien. De straf bij overtreding bestond uit een geldbedrag van zes gulden en 'bovendien datelijcken daer uyt te scheyden' en hun spullen weg te ruimen.

De ambachtsheer van Berkel en Rodenrijs stelde in 1722 een verordening voor

de chirurgijns aldaar op. Daaruit blijkt dat de heren onder andere bedreven waren in het afzetten van armen, benen, handen, voeten en vrouwenborsten. Ze gebruikten instrumenten om in het hoofd te werken, opereerden stenen en breuken en sneden zelfs in ogen. De Berkelse heer verbood hun dit soort gevaarlijke zaken te doen zonder advies van een echte dokter.

In 1757 stelt het ambachtbestuur van Zoetermeer Elisabeth Vonk aan als vroedvrouw. Behalve een

De chirurgijn aan het werk, afgebeeld door J. en C. Luiken 1694

jaarlijks traktement ontving zij een vergoeding voor haar verhuiskosten vanuit Breda, zo graag wilde men haar in Zoetermeer hebben. Als vroedvrouw mocht ze nooit langer dan een nacht van huis zijn en slechts buiten het dorp vertoeven met toestemming van de vrouwen 'die zij weet op hun uijttertste te gaan'. Bovendien gingen de Zoetermeerse bevallingen voor op eventuele verlossingen buiten het dorp. Ook moest zij bijspringen bij zogenaamde 'heette siektens' en vooral ook zonder directe betaling arme vrouwen bijstaan die 'om Godswil begeeren gedient te werden'. Elisabeth legde de eed af in handen van de schout en was daarmee gezworen vroedvrouw. Ruim een jaar later bleek ze echter illegaal vertrokken te zijn en het dorpsbestuur ging adverteren in de Leidse en Delftse couranten. Er kwamen acht sollicitantes, uit Amsterdam, Loenen, Vlissingen en alles daar tussenin. Catharina Elisabeth Noppe was eerst uitgeloot maar had toevallig op de dag van het kennismakingsgesprek een moeder in barensnood kunnen helpen en een 'uijtmuntende blijke van bequaamheijt gegeven'. Zij mocht blijven.

Echte dokters'

De eerste gestudeerde dokter vestigde zich in Zoetermeer in 1766. Hij moest opboksen tegen zeker drie chirurgijns in beide dorpen. Dokter Petrus de Meester uit Delft kocht in 1766 een groot huis aan de Dorpsstraat, waar tegenwoordig de pastorie van de Nicolaaskerk staat. Een jaar later koopt hij het huis ernaast, waar hij een 'apothek-gebouw' van maakt. Zijn weduwe vertrekt omstreeks 1782 weer uit Zoetermeer en doet het geheel over aan

1780

De Vogden over de Mindergaige
 kinderen en de fganamen van kaart Bakenrijt
 Rabot van Cornelis de Boer Chirurgijns alst Voegt.

Den 12 September h. Pen Overta		: 12: ---
90	2 Venicat: Maj: ofl:	1: 4: ---
90	1 Cond: ant: ab. Cond: Major	1: 16: ---
90	1 Ont: ant: spakend: C.	1: 4: ---
Van 17 z 90	De Dagten i Cond: ant: Lay: ops:	: 18: ---
Jan 22 z 90	i Cond: ad: de	: 18: ---
Somma		6: 12: ---

Kwitantie van de chirurgijn Cornelis de Boer met een opgave van verstrekte medicijnen, 1780.

Dokter C.A.H. Sleurs en echtgenote, in de 19e eeuw dokter in Zegwaard

dokter Cornelis Egter uit Leidschendam. Het huis, de stal, het koetshuis en de schuur alsmede de apotheek met al het glaswerk, dozen en 'machines' worden samen verkocht aan de nieuwe dokter, die het echter vier jaar later weer doorverkoopt.

Pas tegen het einde van de achttiende eeuw krijgen de beide dorpen weer echte dokters. In Zegwaard zijn dat Ludovicus Josephus Plato en Adriano Guillelmo Brants Schippers. In Zoetermeer blijft de chirurgijn Adrianus Kindt de enige. Vanaf 1801 heeft Francois Soumain samen met de vroedvrouw de zorg voor het medisch welzijn in Zegwaard. Hij was in Leiden afgestudeerd en vestigde zich nog geen maand later hier. Behalve zijn bul en zijn diploma vroedmeester toonde hij een verklaring van doktoren dat hij met lof 23 verlossingen had gedaan in de afgelopen anderhalf jaar.

Adrianus Kindt in Zoetermeer kocht al in 1789 het huis Dorpsstraat 38. In 1802 verruult hij dit voor Dorpsstraat 42-44, dat de komende eeuw het doktershuis zou zijn. Helaas overlijdt hij al in 1804. Zijn weduwe verkoopt het huis inclusief de 'genees- en heelmestersaffaire', de apotheek, de werktuigen en de medicijnen aan Theodorus Molkenboer, die hier zo'n 30 jaar dokter zou blijven. De titel chirurgijn is inmiddels vervangen door heelmester. Voor de dokters was de titel 'medicinae doctor' weggelegd.

Volgens de Lijst der geneesheeren (...) die bij Koninklijk Besluit van 31-5-1818 werd vastgesteld, beschikte Zoetermeer over een vroedvrouw en een heelmester/apotheker en Zegwaard over een dokter, die ook vroedmeester en apotheker was, een heelmester en een vroedvrouw. In de loop van de negentiende eeuw waren er af en toe meer of minder medisch geschoolden in beide dorpen, totdat vanaf ongeveer 1870 in elke gemeente nog slechts één geneesheer praktijk hield. In Zegwaard was dat C.A.H. Sleurs, die zich in 1870 vestigde in de voormalige pastorie van de Remonstrantse gemeente, tegenwoordig het straatje naast Albert Heijn in de Dorpsstraat. Zijn weduwe verkocht de woning aan de gemeente Zegwaard, die het huis bestemde voor de

Het doktershuis van Zegwaart, rechts op de foto, ca 1900. Links is de oude winkel van Van Waaij te herkennen, tegenwoordig Het Kruidvat.

gemeente-arts. Dat werd dokter Vriesman, enkele jaren later opgevolgd door P. Wolframsdorff en in 1910 door J. Duyster. Na het vertrek van Duyster liet de gemeente Zegwaart een nieuwe voorgevel voor het pand plaatsen en nam het gebouw in gebruik als raadhuis.

In Zoetermeer was sinds jaar en dag Adrianus Meerburg genees-, heel- en verloskundige aan de Dorpsstraat 42-44. Hij was in 1888 nog in functie (74 jaar oud!) maar zal niet kort daarna de praktijk hebben overgedaan aan zijn zoon Abraham Meerburg, die in 1909 al overleed. De praktijk is toen overgenomen door dokter L. Facee Schaeffer, uitgesproken als Scheffer, die zijn patiënten per koets met koetsier maar ook wel per fiets bezocht. In de herinnering van Jan van der Spek, die zich in 1918 door hem tegen pokken moest laten inenten, was hij een aimabel man: hij gaf een doosje drop bij de inenting toe. Het tandentrekken -er waren toen nog geen gespecialiseerde tandartsen- deed hij helaas wel zonder verdoving. Ook op maatschappelijk vlak was hij actief: hij was van 1923-1930 voor de Vrijheidsbond lid van de gemeenteraad en stichtte in 1923 de Vereniging Ziekenhuishulp, een soort plaatselijke verzekering bij ziekenhuisopname.

Huis- en tandartsen

De opvolger van dokter Scheffer was W.E. Steur, die in 1930 een fraaie praktijkwoning aan de Dorpsstraat 1 liet bouwen. Hij stond bekend als een uitstekend verloskundige en was bovendien een sociaal voelend mens. Het gebeurde nogal eens dat hij rekeningen van zijn patiënten voor eigen kosten nam, hetgeen goed uitkwam in de crisisjaren. Zijn collega in Zegwaart, J.W. Palte, deed overigens niet voor hem onder: hij 'vergat' vaak een rekening te sturen aan zijn armere klanten, maar ook de rijkere keken soms op van de lage bedragen. Palte was al in 1915 aangesteld. Ook hij had een eigen fraaie woning aan de Stationsstraat 49. Beide artsen hielden apotheek aan huis. Dokter Palte was de initiatiefnemer tot de aanleg van een 'zwembad' in Zoetermeer. Daartoe werd in de jaren dertig een stuk van de vaart bij de watertoren afgedamd en voorzien van steigers en badhokjes. Ook was Palte lid van het bestuur van de kruisvereniging Het Groene Kruis.

In 1940 kreeg Zoetermeer een eigen tandarts: de jonge Joop Kentgens vestigde zich in 't Oude Huis aan de Dorpsstraat 7, twee jaar later gevolgd door zijn vrouw Riti, ook tandarts van beroep. Het echtpaar hield hier tot 1967 praktijk en vele Zoetermeeders herinneren zich nog hun bezoekjes aan 't Oude Huis in die tijd. Het schijnt dat je maar af moest wachten als je in de wachtkamer zat, welke tandarts je onder handen zou nemen. Velen hadden

liever meneer, die volgens de verhalen iets zachtaardiger behandelde dan mevrouw.

In de jaren vijftig kreeg Zoetermeer drogisten in het dorp, die ook medicijnen verkochten. De apotheek was echter nog steeds onderdeel van de dokterspraktijk. Dokter Steur werd in 1947 opgevolgd door J.H.N. de Bruijn en dokter Palte in 1951 door P. Vegt. Zoetermeer ging groeien en het aantal artsen nam gestadig toe. Deze artsen waren veel meer dan hun voorgangers

A. Meerburg, geneesheer en heelmeeester in de 19e eeuw
(foto H. Jonker)

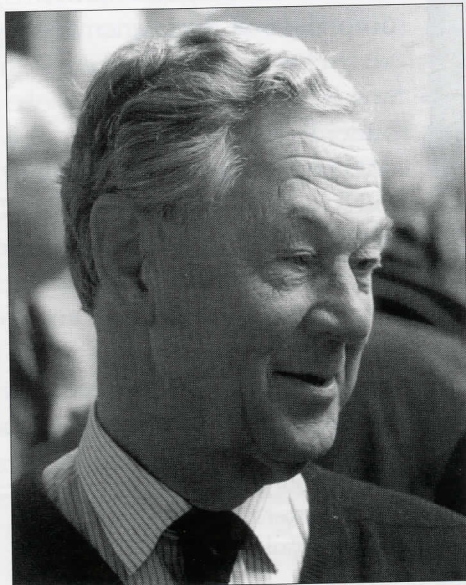

Dokter L. Vriesman, huisarts in Zegwaart, 1900.

gespecialiseerde huisartsen. Kleine operaties, tandheelkunde en verloskunde waren bijvoorbeeld werk voor andere specialisten geworden. Ook kwamen er zelfstandige apothekers. Wel veranderde in de tweede helft van de twintigste eeuw de aard van de klachten. Van puur medisch naar meer medisch-sociaal. Dokter Vegt bewoonde tot zijn overlijden in 1997 een fraai huis aan de Julianalaan, waar hij in 1959 gezelschap kreeg van dokter A.A. Suidman, een paar huizen verder. In 1962 ging Vegt samenwerken met H. Begemann.

Dokter De Bruijn kreeg in 1966 ondersteuning van dokter J.J.M. Vaessen, die samen met hem één van de eerste groepspraktijken in Nederland gestalte gaf, waar dokter Begemann zich in 1971 bij aansloot. In 1964 kreeg Zoetermeer een eigen verloskundige, Hannie Boon-van Heugten, die in haar jarenlange praktijk meer dan 8.000 Zoetermeeders geboren zou zien worden. De na-

oorlogse geneeskundigen hebben elk op hun eigen manier bijgedragen aan de gezondheid van de Zoetermeeders en de opbouw van een geneeskundige infrastructuur. Waren ze eerst bestuurders of consultatie-artsen van kruisverenigingen, later waren ze vaak betrokken bij thuiszorginstellingen, samenwerkingsverbanden zoals Interkruis, gezondheidscentra en de oprichting van een eigen ziekenhuis voor Zoetermeer. Het verschil tussen vroeger en nu? Dokter de Bruijn junior in 1999: "Als huisarts maak je van alles mee, je begeleidt mensen vaak een leven lang en deelt vreugde en verdriet met ze.

H. Begemann (1922-2000), huisdokter in Zoetermeer

Je moet veel geduld hebben, goed kunnen luisteren, je steeds afvragen wat mensen willen, waarvoor ze eigenlijk komen". In de negentiende eeuw ging je toch vooral naar de dokter als je lichamelijk iets ernstigs mankeerde. Je kreeg een medicijn (of niet), goede raad en dat was dat.

Bronnen:

Archieven van de plaatselijke besturen van Zoetermeer en Zegwaart voor 1811 (details bij de auteur)

Archief van het ambacht Berkel en Rodenrijs nr. 78 (keur 1722)

Bevolkingsregisters Zoetermeer en Zegwaart

Centraal Bureau voor Genealogie: dossier Oem van Wijngaarden (ordonnantie ca. 1665)

J. van der Spek, Heelmeesters in Zoetermeer (Streekblad 14-7-1982)

Interview met H. Begemann (Streekblad 22-6-1984)

Interview met R.J. de Bruijn (Streekblad 20-1-1999)

ARTOTHEEK 'DE VLAMING'

Verhuur

beeldende

kunst

Voor bedrijven en particulieren

Vlamingstraat 2a
2712 BZ Zoetermeer
Telefoon 079 3169551

De Cholera commissie

Ton Vermeulen

Enige tijd geleden kwam ineens een heel oud dossier uit een van de bureauladen in het gemeentehuis, getiteld 'Administratie Cholerafonds'. De nieuwsgierigheid was gewekt, niet in de laatste plaats door de rond het millennium opgekomen belangstelling en angst voor epidemische ziekten en de publicaties van onze plaatsgenoot Reinold Vugs over de Spaanse Griep die in 1918 miljoenen slachtoffers eiste. Waar lag de oorsprong van dat Cholerafonds?

Cholera

Europa maakte in 1830 voor de eerste keer kennis met de Aziatische braakziekte of cholera. Dertien jaar daarvoor had deze verschrikkelijk huisgehouden in Bengalen, ongeveer het huidige Bangladesh. Via Rusland, Frankrijk en Duitsland kwam de ziekte Nederland binnen. Toen deze nog in ons buurland woedde, stuurde de Nederlandse regering een medische

De ondergetekenden Wethouders der gemeente Koetermeer en Heerwaard;
Verklaren dat door hen op uitnodiging van den Burgemeester dier gemeenten is nagezien het door hen en door thins Ambtsvoorzanger nu wijken de Heer H. J. Etuauwskius gevoerd beheer over de gelden die thins overgebleven van de inkomming tot leniging van een Cholera epidemie in het jaare 1866 binnen deze gemeenten geheersacht hebbende en hun daarbij is gebleken:
dat het Saede der in dertijd door den Thesaurier der bestaand hebbende Cholera commissie atgelegde Rekening, die is goedgekend geworden door de Burgemeester en twee der Wethouders van Koetermeer en Heerwaard den 23 Februarie 1867, heeft bedragen drie honderd negen en twintig gulden negen en vijfzig en een halven cent ... / 329,59!

In 1866 had de Cholera commissie een inzameling gehouden. Nadat de epidemie was uitgeweid en alle onkosten waren betaald, bleef daar fl. 329,59 van over.

Voor het ledereen harnasch voor het doek.
Louje van N. van der Luran, is bechreibaar
gehield een bedrag van dertig gulden.
Geldwaart 11 Maart 1914.
J. van der Luran
Munt.

commissie, die met de geruststellende mededeling terugkeerde dat de ziekte niet besmettelijk was. Op 25 juni werd het eerste ziektegeval in Scheveningen gemeld. De ziekte sloeg al snel over naar Den Haag en Rotterdam, de resultaten van de medische commissie logenstraffend. De patiënten hadden een rijstwaterachtige ontlasting, braakten en waren zeer dorstig, terwijl ze koud aanvoelden. Velen stierven. Een vlugschrift adviseerde het volgende recept: 'men neemt één half pintje Fransche brandewyn, twee maatjes Genua-oly, één ons broodsuiker, twee ons pepermuntwater, twee lood kaneel en een nootmuscaat'.

Veel zal het middeltje niet geholpen hebben. Pas in 1876 zou de veroorzaker ontdekt worden onder een microscoop, de bacterie *Vibrio cholerae*, die binnen één tot drie dagen door de afscheiding van giftige stoffen een ontsteking in de dunne darm veroorzaakt.

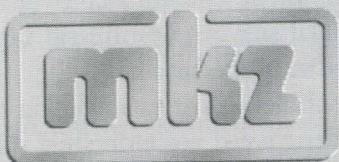
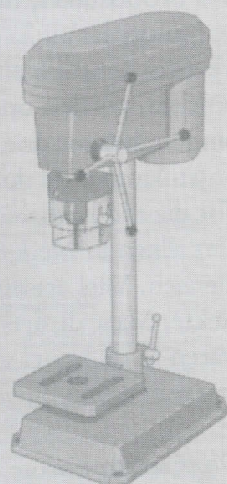
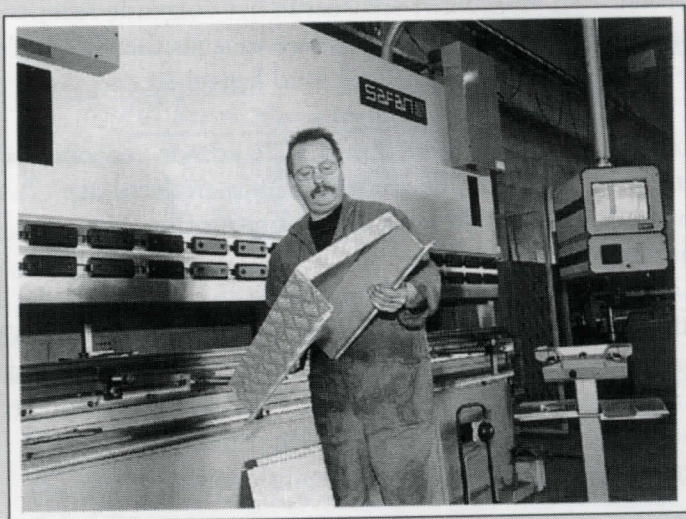
Tot die tijd herhaalde de cholera-epidemie zich in 1848, 1853, 1855 en 1859 en niet alleen in Nederland. In 1854 stierven in het overvolle Londen bijna 30.000 mensen. Veel artsen zagen de ongelofelijke stank van afval als oorzaak van de ziekte. Maar de arts John Snow toonde aan dat de meeste mensen gestorven waren in de buurt van de Theems en dat niet bij de lucht maar bij water, en dan met name bij verontreinigd water, de oorzaak van de epidemie lag.

Drinkwatercommissie

In 1866 was het weer raak. Vanuit Katwijk verspreidde de cholera zich over het land. Koning Willem III formeerde op 16 juli van dat jaar een commissie van tien wijze mannen met de opdracht het drinkwater in Nederland te onderzoeken 'in verband met de verspreiding van cholera en tot aanwijzing der middelen ter voorziening in zuiver drinkwater'. Allang werd verondersteld dat de kwaliteit van het drinkwater invloed had op de gezondheid, maar de

Nu óók voor particulieren!

- LASSEN ○
- ZETTEN ○
- DRAAIEN ○
- VERKOOP ○

MKZ-Metaalbewerking

Industrieweg 21, Zoetermeer
Telefoon (079) 341 63 41

commissie kwam in haar rapport van ruim 400 bladzijden en na twee jaar onderzoek toch nog tot verrassende conclusies, die dicht bij die van de hierboven genoemde John Snow lagen. Het lag niet zozeer aan de kwaliteit van het drinkwater, als wel aan de hygiënische omstandigheden in de buurt van dat water. Het was, 'naar de mening van de commissie, duidelijk dat de vermenging van eene, zij het ook slechts geringe hoeveelheid uitwerpselen van choleralijders met het drinkwater, ten gevolge kan hebben dat personen die van dat water drinken cholera krijgen'. Wel was de commissie van mening dat goed drinkwater onontbeerlijk zou zijn voor de algemene gezondheid van de Nederlanders. En als de mogelijk voornaamste weg van verspreiding zou worden aangepakt, tezamen met een algehele verbetering van de gezondheidsleer, zouden 'wij zonder vrees de cholera onze grenzen zullen kunnen zien naderen'.

En die vrees was groot. Duizenden mensen stierven tijdens de epidemieën. In Benthuisen gingen 56 van de duizend inwoners dood aan cholera, in Zegwaart 43 en te Zoetermeer 37, veel meer dan het gemiddelde. De dorpen behoorden tot de niet benijdenswaardige top-twaalf. Daar waar polderwater werd gedronken was dat cijfer in de onderzochte gemeenten bijna 18, bij putwater bijna 17, in het geval van rivieren 12 en regenwater 6 per duizend inwoners. De commissie vroeg zich af waarom in de naburige gemeenten Wilsveen, Nootdorp, Pijnacker en Berkel het sterftcijfer zoveel lager was, terwijl ook daar vooral polderwater werd gedronken. Normaal stierven in Zoetermeer, dat in 1865 1055 inwoners telde, ongeveer dertig mensen per jaar, in 1866 waren dat er 67; 39 ervan waren aan cholera bezweken. Voor Zegwaart waren die cijfers, met 1432 inwoners, respectievelijk 30 en 77, waarbij 61 mensen stierven aan cholera.

De meeste mensen dronken water uit de put of uit een sloot. De eerste bestond uit opgestapelde stenen die zakwater uit de bovenste aardlagen doorlieten, waarop een gemetselde halve bol was geplaatst met een zuigbuis in het midden, de zogenaamde zakput. Ook bestonden er gemetselde welputten waarin het water van diepere lagen naar boven komt. Al dat water kon ontbindende afvalstoffen van mens, plant en dier bevatten. En in Zoetermeer was er alleen bij de katholieke kerk in de Dorpsstraat een forse bak voor de opvang van regenwater, die echter slechts voor een klein deel van de bevolking uitkomst kon bieden. In Benthuisen was nauwelijks regenwater, er waren een paar zakputten met bruin en zoutachtig water en velen dronken water uit de vaarten dat vooral in de zomer brak was. In Zoetermeer en Zegwaart dronken de meeste mensen regenwater, maar dat was niet voldoende. Daarnaast werd water uit welputten gebruikt, maar die waren niet gemetseld maar opgestapeld en vingen dus vooral verontreinigd water op uit de bovenste aardlagen.

Geleerd aan den Heer C. L. J. Bod
 Burgemeester der gemeente Leyward
 van G. de Buisin
 gelovend ten dienste van het gemen van W. Dorst

12 Dec. 1901

2 Stel Bedde Tijf a 60	12.00
2 wollen Dekens a 40	0.00
1 kataan met watta	4.00
1 molten Dekew	1.25
2 Liter petroleum voor het verbrennen van het beddegad	15
	25.00
	49
	<u>25.45</u>

H. de Buisin
 G. de Buisin

Soms werd ook water uit de vaart gedronken, maar dat was in de zomer groen en walgelijk van smaak. Voor de commissie was dit aanleiding om bij Zoetermeer een diepe boring in de grond uit te voeren om te kijken of er wellicht goed drinkwater te vinden was. Er werd tot 34 el geboord met ijzeren buizen van 28 centimeter middellijn. De operatie kostte fl.613 en leverde bemoedigende resultaten op. Een tweede boring volgde, maar uiteindelijk werd vooral brak water gevonden. De proef, tezamen met een boring in Vinkeveen, moest uiteindelijk als mislukt worden beschouwd.

Cholerafonds

Ondertussen waren wel heel veel mensen gestorven aan de cholera en was de ontreddering groot. Zij had vooral daar huisgehouden waar mensen dicht op elkaar leefden, dus onder de minder goeden. Dezen hadden ook het slechtste drinkwater. Bovendien stond het privaat boven de vaart, waarnaast ook de wasplaats gesitueerd was. Besmetting kon dan ook veel gemakkelijker plaatsvinden.

In 1866 werd een inzameling gehouden ten behoeve van de zieken tijdens de cholera-epidemie. De daartoe ingestelde Cholera commissie haalde fl. 1137,54 op en na de benodigde uitgaven bleef nog een bedrag over van fl. 329,59. In 1913 werd nog eens nagezien hoe het met het fonds was vergaan; het restbedrag had immers ruim fl. 1100 rente opgeleverd en er waren ook een

paar uitgaven gepleegd. Zo kreeg in 1889 een knecht van E.J. Salters een uitkering van fl. 85,60 voor het door brand verloren gegane timmermans-gereedschap. Twaalf jaar later was fl. 25,45 nodig voor het vervangen van lakens en dekens van het gezin W. Dorst met inbegrip van 15 cent ten behoeve van petroleum voor het verbranden van het oude beddengoed. En in 1913 ontving de plaatselijke afdeling van het Groene Kruis fl. 500 voor de aankoop van ligtenten ten behoeve van lijdens aan tuberculose.

Het cholerafonds werd ook vanaf die tijd voor medische behoeften gebruikt. In 1914 werd fl. 30 ter beschikking gesteld 'voor het lederen harnasch voor het dochtertje van N. van der Sman'. Vlak na de Eerste Wereldoorlog waren er uitgaven voor lijdens aan vlektyphus en later voor meer algemene bijzondere ziektekosten, zoals korset, bril of röntgenfoto en het vervoer van geëvacueerden uit Veenendaal in de meidagen van 1940. Dat laatste kostte het fonds slechts fl. 7,50 omdat de drie bussen voor niets naar de Leidsewallen waren gereden: er stonden namelijk al autobussen van een andere ondernemer klaar. Edoch, ook in Benthuizen stonden geëvacueerden klaar. Bij aankomst echter wist niemand iets af van enig vervoer.

Barmhartige Samaritaan

Steeds meer kregen de uitgaven een niet-medisch karakter. In 1940 werd ook een studievoorschot verleend aan J. Breugelmans, die er elf jaar later aan herinnerd werd dat 'u thans in staat zult zijn dit voorschot terug te betalen'. Enige maanden later werd de fl. 50 uit Engeland overgemaakt. En toen het jubileumcomité van het ziekenhuis Antoniushove in september 1945 een restbijdrage van fl. 18 vroeg aan de deelnemende gemeenten voor het kunstwerk De Barmhartige Samaritaan, kwam het geld uit het Cholerafonds. Hetzelfde bedrag kreeg Jacob van Aalst omdat hij dat geld had voorgeschoten toen enkele Hagenaars in maart 1945 tijdelijk in Zoetermeer onderdak vonden met coupons voor de centrale keuken van Leidschendam. De omwisseling van deze coupons voor Zoetermeerse exemplaren liep mis en Van Aalst had na anderhalf jaar nog zijn geld niet teruggehad. Uiteindelijk betaalde de Centrale Keuken Zoetermeer die het in 1948 met het cholerafonds vereffende.

Langzamerhand kwamen er betere sociale voorzieningen en raakte het cholerafonds in de vergetelheid. In 1954 bevatte het fl. 1100 aan obligaties die bewaard werden door de bank T. Goedewaagen & Zonen aan de Stationsstraat 56 en ruim fl. 300 aan kasgeld dat in de kluis van het gemeentehuis was opgeborgen, 'waarvan de sleutel in het bezit is van de burgemeester mr. N. Vernède'. Enige jaren geleden was het kapitaal aangegroeid tot ongeveer fl. 3.000. Vrijwel niemand kende het bestaan, totdat het dossier uit een bureaula tevoorschijn kwam en B&W besloten dat het fonds werd opgeheven

en dat de gelden ter beschikking werden gesteld aan het Historisch Genootschap Oud Soetermeer om een publicatie over gezondheidszorg in historisch perspectief te verzorgen.

Bronnen:

Gemeentearchief Zoetermeer: Dossier Choleracommissie, 1866-1997
Historisch Genootschap Oud Soetermeer: documentatie gezondheidszorg
Rapport van de Commissie tot onderzoek van drinkwater in verband met de verspreiding van cholera en tot aanwijzing der middelen in zuiver drinkwater.
Den Haag, Van Weelden en Mingelen 1868.

**Dorpsstraat 103
2712 AE Zoetermeer
079 3167616**

**Hollandse kaasspecialiteiten
Boerenkaasspecialiteiten
Buitenlandse kaas
Salades en pates
Versgebrande noten
Zuidvruchten
Kadomanden**

Sprekend Verleden in gesprek met de dames A. van der Poel en N. Gast- de Kater

A. van Wieringen-Vollebregt en C.J. de Graaf-van der Harst

Sommige beroepsgroepen hebben de uitgroei van Zoetermeer van Dorp naar Stad in de zestiger jaren van de vorige eeuw in de dagelijkse praktijk van hun werk 'aan den lijve' ondervonden. Dit betrof zeker het beroep van wijkverpleegkundige. Twee wijkverpleegkundigen, die dit proces van dichtbij hebben meegemaakt, zijn mevrouw An van der Poel en mevrouw Nel Gast-de Kater.

'Zuster' Van der Poel, zoals zij bij veel inwoners van Zoetermeer nog steeds bekend staat, is in 1964 als wijkverpleegkundige in dienst gekomen bij het Groene Kruis in Zoetermeer als opvolgster van zuster Van Dam. Daarnaast werkte er nog één wijkzuster, te weten zuster Asperslag en wel bij de Rooms-Katholieke Kruisvereniging, het Wit-Gele Kruis. Enkele maanden later kreeg mevrouw Van der Poel er een collega bij, namelijk zuster Nel de Kater, zoals zij toen nog heette.

Welke vooropleiding hebben beide dames gehad?

Mevrouw Van der Poel werd in 1924 geboren in Bolnes, gemeente Ridderkerk. Na haar schoolopleiding wilde ze heel graag de verpleging in, maar inmiddels was de Tweede Wereldoorlog uitgebroken en haar ouders wilden niet dat zij toen in het ziekenhuis ging werken, omdat het risico heel groot was dat je verplicht voor de Duitsers moest werken. "Ik heb toen van alles aangepakt, het belangrijkste was dat je met wat eten thuiskwam, het geld deed er minder toe. In 1946 ben ik gestart met de opleiding voor verpleegkundige-A in het Diaconessenhuis in Rotterdam, waar ik ook mijn kraamaantekening heb gehaald. Ik heb er zes jaar gewerkt. Daarna ben ik de wijkopleiding gaan volgen, ook in Rotterdam. Daarvoor moest je een heel jaar volledig naar school. Je verdiende dan niets, ik kreeg alleen tweehonderd gulden van het zogenaamde preventiefonds".

Dat mevrouw Gast verpleegkundige wilde worden, wist ze al als kind. Zij werd geboren op 29 december 1938 in het geboortehuis van haar vader in de Dorpsstraat te Zoetermeer. Na haar schooltijd op de School met den Bijbel maakte zij samen met haar moeder de keus voor Diaconessenhuis Bronovo in Den Haag om de opleiding voor verpleegkundige te volgen vanwege haar protestants-christelijke achtergrond. "Hier heb ik na mijn diplomering ook nog een tijdje als praktijkdocente gewerkt en daarna heb ik mijn kinderaantekening gehaald in ziekenhuis De Lichtenberg in Amersfoort. Vervolgens ben ik samen met een vriendin naar Zwitserland gegaan.

Het bestuur van Het Groene Kruis, 1926. Vlnr.: J.M. Boon, J. van Reeuwijk, gemeentesecretaris G.P. Blaauwhoff, dokter J.W. Palte. Zittend burgemeester F.S.G. Bos en bovenmeester D. Riezebos

Daar hebben we in het Kantonhospital in Zürich gewerkt. Toen was ik rijp voor de wijkopleiding. Voor die tijd wilde ik me nog niet binden, ik wilde zo graag nog van alles genieten. Net zoals An van der Poel al zei, je moest weer terug naar school en verdiende niets. Mijn vader kreeg toen voor het eerst kinderbijslag. Als kleine zelfstandige kwam hij daar nooit voor in aanmerking, maar nu wel omdat ik een studerend kind was onder de 27 jaar en thuis woonde. Ik had toen wel allerlei bijbaantjes, waaronder babysitten. Door die hoge kosten was het voor veel meisjes niet mogelijk om de wijkopleiding te volgen”.

Er werd in die tijd, in de verpleging vergeleken met nu, maar weinig verdiend. “Toen ik begon, verdiende ik fl. 12,50 per maand”, aldus mevrouw Van der Poel, “en toen ik na zes jaar wegging kreeg ik ongeveer fl. 31,00”. Mevrouw Gast herinnert zich: “Ik begon met fl. 65,00 in de maand en na de vooropleiding kreeg ik fl. 87,00, maar ik ben natuurlijk van een latere generatie. Daarnaast had je kost en inwoning en kreeg je ook een aantal uniform-jurken en schorten. Bovendien werd de was ook gratis in het ziekenhuis gedaan”. Bij mevrouw Van der Poel was dat echter niet het geval:

“Wij moesten zelf werkkleding aanschaffen en de was werd ook niet gedaan, die nam ik op mijn vrije dag mee naar huis. Mijn moeder vond dat het in de wasserij te hard versleet en goor werd”.

Hieruit blijkt dat het beroep van verpleegkundige bepaald geen vetpot was en dat er bovendien landelijk grote verschillen in beloning bestonden. “Wat me ook te binnenschiet”, merkt mevrouw Gast op, “toen ik mijn diploma kreeg, was ik 21 jaar en was ik dus gediplomeerd verpleegkundige, maar ik mocht mijn speld, het zogenaamde kruisje, pas dragen toen ik 22 jaar werd. Ik mocht hem één dag dragen en de volgende dag moest ik hem weer inleveren, maar je moest wel de verantwoordelijkheid dragen, want je was gediplomeerd”.

Hoe mevrouw Van der Poel in Zoetermeer terecht kwam.

“In Charlois heb ik elf jaar in de wijk gewerkt en ik heb het daar prima naar mijn zin gehad. Maar ik wilde graag naar een dorp en ik verlangde erg naar een eigen huis. Dat was in de stad zo moeilijk, ik stond daar al jaren ingeschreven. Maar goed, in november 1964 ben ik hier begonnen, maar helaas had ik toen nog geen eigen woning, want ik kreeg woonruimte in het Groene-Kruisgebouw in de Dorpsstraat, waar nu het Dorpshuis is. Ik heb het daar goed gehad, hoor. Toen ik begon had Zoetermeer 11.000 inwoners, maar juist op die dag werd op de radio bekendgemaakt dat Zoetermeer een grote stad moest worden! Het bestuur vroeg of ik wel voor het Groene Kruis wilde werken omdat dit geen christelijke instelling was, in tegenstelling tot het Oranje-Groene Kruis waarbij ik in Rotterdam werkte. Ik ben Hervormd, maar ik vond dat geen bezwaar. Bij de vereniging kon ik een auto tot mijn beschikking krijgen, maar gelukkig was dat niet verplicht, dat wilde ik absoluut niet. Er was ook zo’n zware brommer, een Berini, maar ik gaf de voorkeur aan mijn eigen solex om naar de patiënten in de wijk te gaan. Niet lang daarna werd Nel als tweede wijkverpleegkundige aangesteld”.

“Ja, ik ben op 1 januari 1965 begonnen”, haakt mevrouw Gast hierop in, “ik had in 1964 mijn wijkopleiding gedaan. Mijnheer Van Gogh van het bestuur kwam toen naar mij toe en vroeg of ik in Zoetermeer wilde komen werken. Ik zei, dat doe ik niet, ik ga toch niet in mijn eigen dorp werken! Uiteindelijk heb ik het toch maar gedaan, op voorwaarde dat ik niet in het Oude Dorp, bij mij bekende mensen hoefde te werken. Ik had dus meteen een baan, zo van school”.

Hoe waren de werkomstandigheden in die tijd?

Mevrouw Van der Poel reageert enthousiast: “De samenwerking tussen Nel en mij was vanaf het begin al heel goed, wij konden het uitstekend samen vinden. Het was zelfs zo, toen er een derde wijkverpleegkundige bij moest komen,

dat iemand zei, ik zou niet graag die derde zijn, dat zal niet meevallen om met die twee te werken. Ik zei tegen Nel, daar moeten we toch voor oppassen, dat kan natuurlijk niet". Mevrouw Gast vult aan: "Wij hadden toen zo'n enorme vrijheid, we konden alles zelf bepalen, je deelde je werk zelf in. Ik begon ook op een brommer, die zware Berini van de vereniging, maar dat vond ik vreselijk, ik ben geen brommermens. Ik ben toen meteen autorijlessen gaan nemen, ik wist niet hoe gauw ik mijn rijbewijs moest halen. Gelukkig ben ik vrij snel geslaagd en binnen de kortste keren had ik een oude Kever gekocht bij garage Mové. Daar had ik meteen al een behoorlijk vervelende ervaring mee. Ik had er nog amper mee gereden, en tijdens mijn weekenddienst reed ik op zondagmorgen langs de Rooms-Katholieke kerk in de Dorpsstraat, dat zal ik nooit vergeten. De kerk ging net uit. Opeens deed mijn auto het niet meer. Ik stond stil en juist kwamen de jongens van Van der Burg uit de kerk, zij kwamen kijken wat er aan de hand was. Ze keken naar de reservetank -want die bleek er te zijn- en ze draaiden hem om en warempel, ik startte en hij deed het weer! Ik schaamde me ongelukkig, maar ik was blij dat die jongens er waren".

Er werd niet alleen in de weekeinden, maar ook 's avonds en 's nachts gewerkt. "Ja, dat hoorde er allemaal bij", beaamt mevrouw Van der Poel, "in Charlois kreeg ik altijd een vrije dag terug als ik het weekend had gewerkt, maar hier was dat geen gewoonte. Toen heb ik zuster Asperslag van het Wit-Gele Kruis opgebeld en ik zei, moet je luisteren, dat ben ik gewend, dus dat wil ik hier ook. Als jij voor mij waarneemt, dan doe ik dat voor jou, om beurten, dat hebben we samen geregeld. Het bestuur vond dat prima, dat ging heel makkelijk. Ze hoefden er niets voor te doen". Mevrouw Gast vult aan: "Toen ik erbij kwam was er altijd één van ons tweeën bereikbaar, ook 's avonds en 's nachts. De huisartsen wisten ons wel te vinden. Zij belden ons gewoon op en zeiden, wil je naar die en die patiënt gaan, want die heeft een hersenbloeding gehad. Dan moesten wij eropaf en dan lag diegene helemaal in de narigheid. Maar je deed het gewoon, het hoorde er allemaal bij. Op een nacht waren er twee patiënten van dokter De Bruin overleden en An van der Poel was al opgeroepen. Dokter De Bruin kwam toen naar mij toe met het verzoek of ik naar de andere patiënt wilde gaan. Hij kwam het altijd persoonlijk zeggen, de andere artsen belden op. Naast dokter De Bruin had je alleen de artsen Suidman, Vegt en Begemann. Later kwam dokter Vaassen erbij". Mevrouw Van der Poel vertelt glunderend: "Dokter De Bruin nodigde ons 's avonds wel eens uit. We gingen dan bij hem thuis op bezoek. Hij vertelde ons allerlei nieuwtjes, zoals er komt een nieuwe arts of een nieuwe assistent, dergelijke zaken. Dat ging heel gemoedelijk"

Zoetermeer had in die tijd nog geen ziekenhuis.

“Omdat hier nog geen ziekenhuis was, werd er natuurlijk veel vaker een beroep op ons gedaan”, aldus mevrouw Van der Poel. “Je ging dan ‘s morgens dikwijls al heel vroeg op pad om alle voorbereidingen te doen bij een patiënt die voor onderzoek naar een ziekenhuis in de omgeving moest. Hij moest wel schoon en gewassen zijn voor die tijd. Maar je deed het met liefde voor je patiënten, als het nodig was begon je eerder, je had geen achturige werkdag. Het was je eigen werk, tegenwoordig kan dat niet meer”. Mevrouw Gast is het daarmee eens: “Ook ‘s avonds deden we dikwijls nog veel, we hebben heel wat extra uurtjes gewerkt, dat was allemaal in je vrije tijd. We gaven ‘s avonds oudercursussen en ik gaf ook cursussen voor het Rode Kruis, dat was eigenlijk meer een hobby van me. Ik mocht ook altijd het Groene-Kruis gebouw gebruiken voor de lessen die ik aan de vrijwilligers gaf. Dat deed ik samen met dokter Begemann, die als arts aan de plaatselijke Rode-Kruis Colonne was verbonden. Ik kon daardoor tevens mijn EHBO-diploma, dat vereist was als wijkverpleegkundige, geldig houden. Ik heb het altijd met veel plezier gedaan”. Mevrouw Van der Poel merkt op: “Toen ik in dienst kwam, had het bestuur een heleboel wensen waarvan zij vonden dat ik dat moest doen. Daar hoorden ook collectes bij, een heel rijtje, waaronder de Emmabloemcollecte voor de tuberculosebestrijding, die was verplicht. Tuberculose nazorg was één van de

Café-restaurant De Jonge Prins in de Dorpsstraat, 1925.

taken van de wijkverpleging”. “O ja”, valt mevrouw Gast haar in de rede, “dan moest je met je collectebus de polder in en dan kwam je bij een boer helemaal achterin de polder en kreeg je één dubbeltje. Dan dacht ik, kan die man niet wat meer missen, kom ik daarvoor achter in de polder!” Mevrouw Van der Poel vindt: “Daar zou je nu niet meer mee moeten aankomen, maar goed, het bestuur beschikte en eigenlijk hadden we er toch best plezier in.” Mevrouw Gast is het daarmee eens. Zij vervolgt: “We hadden ook massale inenting, dan gebruikten we het hele gebouw. Tegenwoordig doet de GGD dat, maar toen gebeurde het bij de kruisvereniging. Voor de rode-hondinjecties werden alle tien- en elf-jarigen opgeroepen. De artsen stonden in te enten en wij maakten het spul klaar. Het gebeurde nogal eens dat er kinderen flauw vielen en dan moesten wij ze van de straat oprapen omdat ze gillend niet goed werden!”

“Weet je nog Nel”, glimlacht mevrouw Van der Poel, “na het inenten, ‘s avonds om half zeven, als we doodmoe waren, dan moesten we het gebouw ook nog opruimen, er moest gesopt en gedweild worden. Wij wilden dan zo graag eerst een eindje gaan fietsen, de polder in. Maar we moesten hiervoor

toestemming vragen aan mevrouw Vaders, de vrouw van de conciërge van het gebouw, want zij moest zorgen dat de boel weer klaar was voordat de clubs en de verenigingen kwamen die er ‘s avonds gebruik van maakten. Als zij vond dat het niet kon, dan mochten we niet weg. In het gebouw werden ook de consultatiebureaus gehouden, elke arts had zijn eigen bureau met eigen kinderen. Dokter Suidman ging altijd door tot zes uur ‘s avonds of

Het wijkgebouw van Het Groene Kruis bij de opening, 1954, toen de vereniging 50 jaar bestond. De geschonken vlaggen zijn reeds opgehangen.

meestal nog langer. Wij keken dan niet alleen naar het kind, maar we hielden tegelijkertijd de moeder in de gaten als we vonden dat deze er niet zo best uitzag”. Beide dames benadrukken nog eens dat het er gemoedelijk aan toeling en dat er zoveel gelachen werd. Volgens mevrouw Gast heeft zij na de vijf jaar dat zij in de wijk werkte, nooit meer zo gelachen!

Naast de artsen waren er ook verloskundigen.

Mevrouw Van der Poel herinnert zich mevrouw Boon. “Zij was in die tijd pas begonnen als verloskundige en had het nog niet zo druk. De artsen deden toen nog veel bevallingen zelf. Daarnaast was er zuster Mulder, dat was een echte baker, een niet-gediplomeerde vroedvrouw. Zij had echter door de jaren heen zoveel ervaring opgedaan, dat ze vergelijkbaar was met een verloskundige. Zij deed zelfstandig bevallingen, dat kon ze goed aan. Er zijn heel wat kindertjes onder haar handen geboren. Verder had je nog zuster Jans van der Spek. En juffrouw Kok, die was fysiotherapeut en zij gaf zwangerschapsgymnastiek. Dat moesten wij ook organiseren. Dat waren avondclubs en wij moesten ervoor zorgen dat de mensen hierover werden geïnformeerd”.

Hoe was jullie vakantieperiode geregeld?

Mevrouw Van der Poel antwoordt: “We vervingen elkaar, dan had je elk weekend dienst en je moest ook altijd bereikbaar zijn. Maar hoor eens, dat vonden we heel gewoon. We hebben zelfs dikwijls voor Benthuisen waargenomen bij ziekte. Op een keer wilde de zuster die daar werkte zes weken naar Canada, toen hebben we het werk gewoon verdeeld. Jij nam Benthuisen meestal waar, hè Nel, met de auto natuurlijk en ik deed de kant richting Berkelseweg. Het werkgebied was behoorlijk uitgebreid. Je kan daar wel moeilijk over doen, maar je dacht, het moet toch gebeuren. Mijn moeder zei wel eens, kind, kind, hoe hou je het vol! Want ‘s avonds was ook de telefoon voor mij, omdat ik in het Groene-Kruisgebouw woonde. Overdag was de conciërge, mevrouw Vaders in het gebouw aanwezig, maar ‘s avonds kreeg ik allerlei telefoontjes die voor de heer Vaders als bode van het ziekenfonds bestemd waren: weet u misschien een tandarts, weet u ook....., van dat soort vragen Dat kwam natuurlijk door de uitbreiding van Zoetermeer. Als ik ‘s avonds vroeg naar bed wilde, moest ik aan mevrouw Vaders vragen of zij de telefoon aan wilde nemen. Je had toen nog geen antwoordapparaat”.

Hoe ervoer mevrouw Gast het werken in haar geboortedorp?

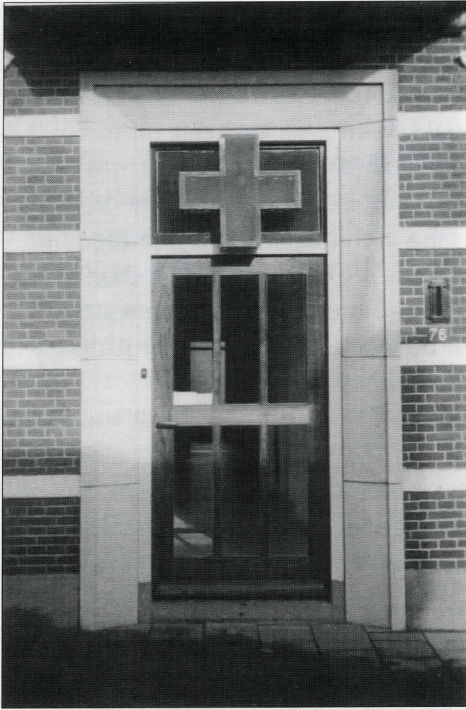
“Ik heb met heel veel plezier in de wijk gewerkt. Ik woonde toen weer bij mijn ouders thuis in de Dorpsstraat, tegenover het Groene-Kruisgebouw, waar nu de Evangelische boekhandel is gevestigd. Ik had er mijn eigen woon- en

slaapkamer, maar ik draaide gewoon met het gezin mee, ik at met de pot mee. Ik heb ruim vijf jaar in de wijk gewerkt. Daarna heb ik anderhalf jaar, op zijn verzoek, als assistente van dokter Suidman gewerkt. Ik heb wel lang geweifeld of ik dat zou doen, want ik wilde al heel lang graag naar Afrika toe als verpleegkundige. In de tijd bij dokter Suidman heb ik me daar ook heel bewust op voorbereid. Ik heb veel van hem geleerd, hij liet mij stukken lezen uit het tijdschrift voor geneeskundigen over infectieziekten die in de tropen voorkwamen. Neem maar mee, zei hij dan, dat is interessant voor jou. Hij heeft me ook leren hechten op een sinaasappel, allemaal dingen die ik moest kunnen in de tropen, heel praktisch gericht. Ik heb echt een stukje opleiding van hem gekregen.

Ik had ondertussen al een tropencursus gedaan in Rotterdam, maar voordat je door de Stichting Nederlandse Vrijwilligers kon worden uitgezonden, werd je uitgebreid gescreend, slechts 25% van de aanmeldingen kwam door die test heen. Daarna werd je op het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam in zes weken 'klaargestoomd' voor de tropen. Ik behoorde gelukkig tot die 25%. In de functie van public health nurse en tutor, zoals dat officieel heette, heb ik drie jaar in Kenia gewerkt en heb daar meisjes uit het land getraind als health nurse. De opzet was dat deze meisjes later weer in hun eigen woonplaats in kliniekjes gingen werken waar zij gezondheidszorg en voorlichting gaven, maar waar ze ook zelfstandig bevallingen moesten doen. Het waren leerzame en zinvolle jaren. Na terugkomst in Nederland ben ik getrouwd met de man, die ik tijdens mijn verlof hier had leren kennen". Nog even terug naar Zoetermeer, hoe lang heeft u hier in de wijk gewerkt, mevrouw Van der Poel?

"Twintig jaar, tot mijn pensionering in 1984. Ik ben nogal honkvast".

Bij mevrouw van der Poel zijn al pratend weer heel wat herinneringen boven komen drijven aan haar werkzame jaren in Zoetermeer: "Weet je nog Nel, die keer nadat we inenting hadden gedaan, dat één van de artsen jou en zuster Asperslag trakteerde. Jullie kregen ieder een kwartje om een ijsje te kopen. Jullie vonden dat zo idioot, jullie hebben je toen met dat ijsje bij Lindhout laten fotograferen. Het bezorgde ons de slappe lach. Vanzelfsprekend heb ik in de loop der jaren heel wat veranderingen meegemaakt, maar daar groeide je toch in mee. Ik zei altijd: Zoetermeer is vermoeiend, maar boeiend. Je kon niet achterblijven. Er kwamen steeds nieuwe mensen op je pad. Gelukkig heb ik altijd mijn eigen wijk in het Oude Dorp gehouden. Ik ben ook waarnemend Hoofd geweest, maar ik zei, ik houd mijn eigen wijk, Hoofd wilde ik niet worden. Ik heb de hele opbouw van de wijken, vanaf Palenstein, meegemaakt. De eerste jaren waren daar nog geen eigen voorzieningen. We hadden alleen maar onze vestiging in de Dorpsstraat. Voor de jonge moeders uit Meerzicht

Het Groene kruis boven de voordeur van Dorpsstraat 76, (foto G. van den Broek)

die op het consultatiebureau moesten komen, regelde ik dan het vervoer. Ik belde taxibedrijf Van der Slik en die haalde op de afgesproken tijd de mensen bij bepaalde punten af. Zij betaalden hier een kleinigheid voor en de rest betaalde de vereniging. We gingen ook wel op pad met een consultatiebureauwagen, o.a. naar de wijk Driemanspolder. In Meerzicht hebben we eerst nog een noodgebouw gehad, je moest altijd een bepaalde tijd overbruggen. Later kwamen er gezondheidscentra in de wijken, waarin ook de wijkverpleging was gehuisvest. De wijken Dorp/Driemanspolder/Palenstein hebben die voorziening nooit gekregen. We hadden wel één

keer per maand overleg met de huisartsen en de gezinsverzorging. Inmiddels waren de verschillende kruisverenigingen met elkaar gefuseerd. Het hoofdkantoor werd toen gevestigd aan het Bredewater, waar ook de uitleen van verpleegartikelen werd ondergebracht. Naderhand is de wijkverpleging gefuseerd met de gezinsverzorging, het maatschappelijk werk en Welzijn Ouderen, maar dat was na mijn tijd. Ik heb alleen de voorbereidingen meegemaakt. Het gezamenlijke hoofdkantoor is toen gevestigd aan het Kinderen van Versteeghplein en men ging verder als de Stichting Thuiszorg. De ontwikkelingen binnen Zoetermeer volgen elkaar echter snel op, want inmiddels vallen het verpleeghuis en de verzorgingshuizen ook onder deze paraplu en is de naam gewijzigd in Zorgring.

Toen ik in 1984 wegging, werkten er al meer dan twintig wijkverpleegkundigen. Je moest nu in een groep werken, wij waren onze vrijheid kwijt en zelfstandig beslissen was er niet meer bij. Er kwam een nieuwe generatie. Dat was best moeilijk, ik bedoel maar, ik was nog van voor de oorlog en gewend zuinig met alles om te gaan. De jongeren waren theoretisch heel goed opgeleid, maar de praktijk was in het begin nog niet zo best. Als ik daar wel eens een aanmerking over maakte, zeiden ze: je lijkt mijn moeder wel. Ik ben nu eenmaal zo opgevoed en ik vond dat je ook bij de patiënten thuis niet verkwistend moest zijn.

De zestientjes, die gaasjes bijvoorbeeld, waren heel duur en die moesten de mensen zelf betalen. Ik zei dan: neem maar scheurlinnen en strijk dat in een schone zakdoek. Daar kregen we nooit infectie door". Mevrouw Gast herkent dat: "Zo ging het ook met katheteriseren, wij kookten de katheter uit in een pannetje en brachten hem weer in. Eigen huisvuil, zeiden we". Mevrouw Van der Poel bevestigt dat: "Dat deden we ook met de insulinespuiten, die kookten we ook uit. Ik nam ze mee naar huis of ik ging 's middags een kopje thee bij de mensen drinken. Dat vond ik heel belangrijk. 's Ochtends had je daar geen tijd voor. Ik zorgde er dan meteen voor dat de spuiten weer schoon waren. Het kwam ook voor dat ik kritiek kreeg van de weekenddienst, die voelden daar niets voor. Dan zorgde ik ervoor dat er in het weekend plastic wegwerpspuiten waren en zelf gebruikte ik dan de glazen spuit. Daar moest je wel rekening mee houden".

"Dat deed me zo'n zeer toen ik terugkwam uit Afrika", verzucht mevrouw Gast, "ik ging toen bij de GGD werken en na de inentingën werden alle spuiten zomaar weggegooid, terwijl we in Afrika zelfs de plastic spuiten uitkookten. We gebruikten ze maandenlang".

"Aan de andere kant", constateert mevrouw Van der Poel, "ben ik wel eens jaloers op het mooie materiaal dat tegenwoordig beschikbaar is. Vroeger hebben we dikwijls wat afgetobd bij de verzorging van grote wonden, zoals een stoma. Je dekte ze af met celstof, dat je met een sluitlaken en veiligheidsspelden op zijn plaats moest houden. We zaten in mijn wijk in Charlois een keer zo omhoog met het benodigde materiaal dat we een advertentie in het kerkblad plaatsten: Gevraagd katoen, oude lakens, te

Wij adviseren

& Creëren...

**Bloembinderij
De Nobel**

Dorpsstraat 86k
2712 AM Zoetermeer
Telefoon (079) 316 93 11

bezorgen bij de wijkverpleging. Die scheurde je dan in stukken. Je leerde ook veel van de oudere wijkverpleegkundigen en dat probeerde je zelf ook weer door te geven, maar bij de jongeren van nu lukt dat helaas niet meer. Maar goed, ik hoef me daar niet meer druk om te maken. Het zou me nu echt niet meevallen. Wij waren zo eigenmachtig, we regelden alles zelf. Er zijn nu zoveel regeltjes. Het bestuur vertrouwde ons en liet alles aan ons over: U regelt het maar zuster, als u denkt dat het goed is. Als het nodig was hielpen we ook bij bevallingen. Dat was ook wel eens leuk”.

Het afleggen van patiënten was ook onderdeel van het werk.

“Ja, wij moesten de patiënten ook afleggen als ze overleden waren. Maar als je iemand lang had verpleegd, ervoer je dat meestal als een goede afsluiting. Het is ook een stukje rouwverwerking. Maar bij kleine kinderen was het toch wel moeilijk. Ik was dan heel blij als Nel er ook was”.

Mevrouw Gast begrijpt dat heel goed: “Ik heb dat ook altijd zo moeilijk gevonden, zo’n kind van slechts een paar jaar. Maar je moet er wel aan denken hoe je het doet. Je moet een kind niet te praal leggen, dat is vreselijk. Dat jochie van twee jaar heb ik gewoon op zijn zij gelegd, alsof hij lag te slapen. Hij was zo wijs voor zijn leeftijd, dat vergeet je nooit meer. Het is moeilijk te aanvaarden, kinderen die ziek zijn en doodgaan, het is zo oneerlijk”. Mevrouw Van der Poel beaamt dat: “Ja, het was onnatuurlijk, maar je moest ook kunnen loslaten. Wat ik óók heel belangrijk vond, dat je die mensen daarna ging opzoeken om te kijken of het thuis wel goed ging. Dat merkte je aan de kleine dingen: Is het aanrecht netjes, staat er eten klaar, ligt er wat fruit. Je gaf een stukje nazorg bij de rouwverwerking. Dat werd nog wel eens vergeten”.

Beide dames kijken met een goed gevoel terug op hun werkzame leven, maar ze zijn wel blij dat die periode afgesloten is en dat zij meer tijd hebben voor andere zaken die hun interesseren, want stilzitten is er voor beiden niet bij. Zowel mevrouw Van der Poel als mevrouw Gast zijn nog heel actief, in het bijzonder met kerkenwerk. Mevrouw Gast is diaken voor het Werelddiaconaat, is onder andere nog actief met een project in Afrika. Zij is er samen met haar man nog één keer teruggeweest. Hij kan zich daardoor een betere voorstelling maken van de situatie waarin zijn vrouw daar heeft gewerkt en waarover hij natuurlijk heel veel verhalen te horen kreeg. Ook de agenda van mevrouw Van der Poel wordt nog wekelijks gepland, want ondanks haar toch al gevorderde leeftijd blijft zij betrokken bij heel veel zaken en blijft zij zich inzetten voor anderen.

Het contact tussen hen beiden is steeds gebleven en al hebben ze elkaar soms een poos niet ontmoet, als ze elkaar weer zien, gaat het verhaal gewoon verder.

Gezondheidscentra in Zoetermeer: gebouwen met inhoud!

Monique Hugens

Monique Hugens (1967) heeft in de functie van beleidsmedewerker dertien jaar bij de Stichting Gezondheidscentra Zoetermeer gewerkt. Op dit moment is zij projectleider van een samenwerkingsproject tussen huisartsen en specialisten rondom verwijzingen en in dienst van 't Lange Landziekenhuis. Zij schrijft dit artikel op persoonlijke titel.

Gezondheidscentrum?

Iedereen die zich met de sprinter, de fiets of wandelend door de Zoetermeerse wijken begeeft, komt er hoe dan ook een keer één tegen: een gezondheidscentrum. Acht zijn het er inmiddels, bijna altijd in de buurt van een winkelcentrum of station, in het centrum van de wijk, fel gemarkeerd met een blauw-geel bord. Maar wat is het nu eigenlijk? Wat voor mensen werken daar en waarom juist in zo'n gebouw? Voor velen is de apotheek het meest herkenbaar, vaak direct bij de ingang van het centrum gevestigd. En als onze huisarts 'toevallig' in een gezondheidscentrum praktijk houdt, dan komen we al iets verder het gebouw in. Maar zo 'toevallig' is het niet dat huisartsen kiezen voor een gezondheidscentrum. Velen kiezen er bewust voor, juist vanwege al die andere hulpverleners in hetzelfde gebouw die op loopafstand aanwezig zijn, zoals bijvoorbeeld apothekers, fysiotherapeuten, wijkverpleegkundigen, verloskundigen, maatschappelijk werkers of tandartsen. Dat Zoetermeer een stad is met zoveel gezondheidscentra berust evenmin op toeval. De Stichting Gezondheidscentra Zoetermeer (SGZ) werkt hier al sinds 1974 heel hard aan. In een gesprek met André Louwen, directeur van de SGZ en sinds 1985 in dienst van deze Stichting, nemen we door hoe die ontwikkeling de laatste 30 jaar is gegaan.

Oprichting SGZ

"De geschiedenis van de SGZ als beheerder van gezondheidscentra gaat terug tot de jaren zeventig, vóór mijn tijd dus", aldus Louwen. In de zeventiger jaren stond de organisatie van de gezondheidszorg in het teken van de Structuurnota Hendriks (1974). De politiek realiseerde zich (ook toen al) dat de enorme kostengroei in de gezondheidszorg op termijn niet meer aanvaardbaar zou zijn. Met name de zorg in gespecialiseerde, tweedelijns voorzieningen, zoals ziekenhuizen, nam een enorme vlucht. Staatssecretaris Hendriks was ervan overtuigd dat het versterken van de zorgvoorzieningen in de eerstelijns, dichtbij de leef- en werkomgeving van de patiënt, zou leiden tot goedkopere en kwalitatief betere zorg. De huisarts -als regisseur- coördineert

de zorg voor zijn patiënt, in nauwe samenwerking met andere disciplines in de eerstelijnszorg, zoals de apotheek, de fysiotherapie, de wijkverpleging, de gezinsverzorging. Verwijzing naar de tweedelijnszorg was alleen dan nodig als men er in de eerstelijnszorg niet meer uitkwam. Maar een verschuiving van ziekenhuis naar 'thuis' veronderstelde wel een sterke en goed georganiseerde eerstelijnszorg. In Zoetermeer besloot een groep enthousiaste vertegenwoordigers van verschillende beroepsgroepen in de eerstelijnszorg de uitdaging aan te nemen. Zoetermeer was nog een echt dorp met vier solistisch werkende huisartsen en één groepspraktijk in de wijken Dorp en Driemanspolder. Bekende Zoetermeerse namen als de 'oude' dokter De Bruijn, dokter Vaessen, dokter Wesseling en apotheker Wilderink richtten in 1974 een stichting op met als doel gezondheidscentra te realiseren in de nog nieuw te bouwen wijken van Zoetermeer. Gezamenlijke huisvesting leek hun in ieder geval een eerste stap om hulpverleners letterlijk en figuurlijk dicht bij elkaar te brengen. In samenwerking met gemeente, geïnteresseerde hulpverleners en patiëntengroeperingen werden tussen 1979 en 1982 vier gezondheidscentra gerealiseerd. Het bestuur heeft vele werkzaamheden verricht om deze centra te bouwen, te financieren en de hulpverleners bijeen te brengen. Een hele prestatie, zeker als je bedenkt dat deze door actieve vrijwilligers, zonder professionele krachten, is neergezet! Er was geen geld voor management of

J a a r b e r i c h t 2 0 0 2

Huisartsen

Apotheken

Fysiotherapie

Huishoudelijke Zorg

Verzorging en Verpleging

Consultatiebureau

Maatschappelijk Werk

Verloskunde

Wilt u i.v.m. privacy afstand bewaren

Stichting **gezondheidscentra Zoetermeer**

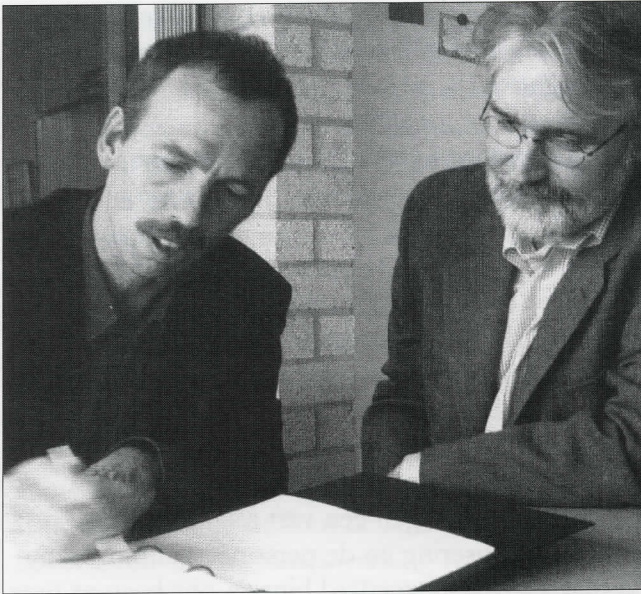
secretariële ondersteuning en ook de materiële faciliteiten waren uiterst beperkt. De motivatie om de groeistad Zoetermeer als voorbeeld te stellen van hoe een goed georganiseerde eerstelijns eruit kan zien, was echter des te groter.

De eerste lichting: 1979-1982

Het eerste gezondheidscentrum werd gerealiseerd in de wijk Meerzicht, vastgebouwd aan het wooncomplex voor ouderen aan de Albrandswaard. Met vier huisartsenpraktijken (Van Maurik, Dikkeboom, Wesseling, Dalhuisen), een apotheek en medewerkers van de Kruisvereniging en de Stichting voor Maatschappelijk Werk onder één dak een echt vernieuwend initiatief. De meeste aandacht ging uit naar de bouwkundige eisen die aan zo'n gebouw gesteld moesten worden. Hier was immers nog nauwelijks ervaring mee opgedaan in die tijd. Ook de financiering was en is een doorlopend aandachtspunt van de stichting. Gezondheidscentra zijn dure gebouwen en net startende praktijken hebben nog onvoldoende inkomsten om deze hoge aanloopkosten te kunnen dekken. De SGZ financierde deze kosten en de Gemeente Zoetermeer verschaftte gemeentegarantie op de leningen. Hulpverleners huurden hun ruimte bij de SGZ. De kosten hiervan lagen hoger dan bijvoorbeeld een 'praktijk aan huis' zoals veel dokters in die tijd hadden. Omdat de Gemeente het gebruik van gezondheidscentra wilde stimuleren, ontvingen de huisartsen een tegemoetkoming in de huurkosten. Ondanks financiële onzekerheden ging de SGZ door met het realiseren van gezondheidscentra in nieuwe wijken. In 1981-1982 werden maar liefst drie centra opgeleverd en tegelijkertijd geopend, in aanwezigheid van een trotse ex-staatssecretaris Hendriks. Gezondheidscentrum Buytenwegh, middenin het winkelcentrum, gezondheidscentrum De Leyens, in 1981 eenzaam en alleen samen met de kerk De Doortocht in het open weiland, en gezondheidscentrum Seghwaert, naast het wooncomplex voor ouderen aan de Parkdreef. Veel van de huisartsenpraktijken en apothekers, die zich destijds vestigden, zitten er nog steeds, zoals de huisartsen Krapels, Kalsbeek, de Zeeuw en Luyendijk in gezondheidscentrum Seghwaert. De huisartsen Van der Poel en Van Munster hielden eerst praktijk in een woonhuis en zijn later in het nieuwe gezondheidscentrum getrokken.

Hulptroepen gewenst

De SGZ heeft zich in de genoemde jaren vooral geconcentreerd op financiering en bouw. Er was nauwelijks tijd om serieus aandacht te besteden aan het ondersteunen van de samenwerking tussen al die mensen in één gebouw. Dit was wel nodig, want zeker als wijken, en dus ook praktijken, vol beginnen te lopen, schiet het overleg met anderen er al gauw bij in.

A. Louwen en H. van der Hoeven, directeuren van de Stichting Gezondheidscentra Zoetermeer, (foto D. du Clou)

De Gemeente overwoog de subsidie aan huisartsen af te schaffen, maar er was wel een landelijke subsidie-regeling in de maak. Het dagelijks en algemeen bestuur van de SGZ, met daarin o.a. de dames Van Haarlem en Bos en de heren Tacken, Laagewaard en Vaessen,

zagen in dat de tijd was aangebroken voor professionele ondersteuning. Gezocht werd een jurist die de SGZ -bij voorkeur gratis- van advies kon dienen op het gebied van overeenkomsten, contracten en statuten. Ook moest deze persoon bekijken van welke financiële regelingen de SGZ gebruik zou kunnen maken om de toekomst van gezondheidscentra veilig te stellen. Het toeval wilde dat André Louwen, als net afgestudeerd jurist, op zoek moest naar een baan als erkend gewetensbezwaarde. Dankzij de minister van Defensie die besloot de jaargang van zijn broer niet op te roepen, kon Louwen geen gebruik meer maken van de broederdienst en moest hij eraan geloven. Over toeval gesproken....

“Ik solliciteerde op een advertentie in de Volkskrant en werd aangenomen door voorzitter Jansen. Mijn ‘soldij’ kreeg ik van het Ministerie van Sociale Zaken en zo waren we beide geholpen: de SGZ had een goedkope jurist in huis en ik kon mij nuttig maken in de maatschappij in plaats van het -in mijn ogen- veel minder nuttige ‘soldaatje spelen’. Pikant was natuurlijk wel dat voorzitter Jansen, die als mijn leidinggevende functioneerde, een gepensioneerde militair was.”

Omdat ook de politiek inzag dat gezondheidscentra een goede voorwaarde zijn voor een beter georganiseerde eerstelijnszorg, werd begin jaren tachtig een ‘tijdelijke’ subsidieregeling in het leven geroepen. Deze subsidieregeling bestaat tot op de dag van vandaag. Met dit geld kon de SGZ hulpverleners financieel tegemoetkomen in ruil voor de tijd die zij besteedden aan overleg en afstemming over de zorg aan patiënten. Ook bood het de mogelijkheid om

bepaalde overhead-kosten te financieren, kosten die de SGZ maakte om de samenwerking te ondersteunen. Er kwam een kantoor en een secretaresse en de aandacht werd steeds meer verschoven naar de inhoud van de samenwerking in de bestaande wijken.

Maar Zoetermeer bleef groeien. De volgende wijk, Noordhove, stond op stapel en ook daar wilde men graag een gezondheidscentrum realiseren.

Loondienst of niet-loondienst?

De jaren '85-'86 stonden in het teken van de voorbereiding van gezondheidscentrum Noordhove. In den lande waren inmiddels meer centra verrezen, waarbij het voorbeeld in Almere nog het meest tot de verbeelding sprak. De hele stad gedekt door gezondheidscentra waarbij alle hulpverleners in loondienst zijn van één organisatie: deze organisatie zorgt niet alleen voor de gebouwen, maar ook voor de exploitatie van apotheken, huisartsen- en fysiotherapiepraktijken. Hulpverleners ontvangen een vast salaris en de stichting doet de facturering, de automatisering en de personeelsadministratie. "In die tijd hebben we zeer heftige discussies gevoerd binnen ons bestuur over de voor- en nadelen van loondienst-gezondheidscentra", aldus Louwen. "Volgens tegenstanders zou het hulpverleners lui en te weinig betrokken maken, voorstanders prezen juist de loskoppeling van zorgverlening en inkomen. Uiteindelijk hebben financiële overwegingen de doorslag gegeven. De exploitatie van een gezondheidscentrum in Noordhove was alleen haalbaar als ervoor gekozen werd de huisartsen en apothekers in loondienst te nemen, en gebruik te maken van de meer uitgebreide subsidiemogelijkheden die voor loondienstcentra bestonden. De wijk was te klein om grote investeringen als (met name) een apotheek zonder deze subsidie rond te krijgen". Met deze beslissing kreeg de SGZ er een belangrijke rol bij: men was niet langer alleen exploitant en verhuurder van gebouwen, maar werd ook exploitant (en daarmee werkgever) van huisartsen- en fysiotherapiepraktijken, assistentes en een apotheek. Louwen werd in 1986, na het aflopen van zijn aanstelling als erkend gewetensbezwaarde, gevraagd te blijven als staffunctionaris juridische zaken. "Zo'n nieuw centrum bouwen en daarbij voor het eerst ook de hulpverleners werven, leek mij een enorme uitdaging en ik besloot te blijven".

Noordhove: pionier op loondienst-gebied

Begin 1987 zijn de eerste twee loondienst-huisartsen, mevrouw Veul en de heer Mulder, aangesteld. Samen met twee wijkverpleegkundigen, een teamleidster van de gezinsverzorging en een maatschappelijk werker begonnen zij in een woonhuis aan de Lijnbaan. Over de haalbaarheid van een apotheek in Noordhove bestond toen nog veel onzekerheid. De toekenning van

aanloopsubsidie van de Ziekenfondsraad heeft er uiteindelijk toe geleid dat er in 1988 gestart kon worden met de bouw van het huidige pand met de patrijspoortjes aan de Sullivanlijn, naast het winkelcentrum. Louwen vertelt: "We hebben veel geleerd van de bouw van de oudere centra, zoals in Meerzicht of Segwaert. Zo bleek een etage in het gebouw niet alleen duur (je moet immers een lift hebben om het goed toegankelijk te maken), maar ook een extra belemmering voor de beoogde samenwerking. Ook stralen de oude centra weinig eenheid uit naar de patiënt en is er in de nieuwe gebouwen meer gekozen voor een centrale hal en balie. De architect van het gezondheidscentrum Noordhove had bij het gezondheidscentrum het beeld van een 'Gezondheids-Kalverstraat': winkels c.q. praktijken aan de zijkant, straat c.q. wachtruimte in het midden."

Dan toch die samenwerking

Eind jaren tachtig besloot de stichting definitief meer werk te maken van het bevorderen van de samenwerking tussen hulpverleners. Psycholoog Harry van den Hoeven werd binnengehaald, naast André Louwen tot op de dag van vandaag nog directeur bij de SGZ. Zijn opdracht was, zoals hij zelf destijds verwoordde: "kwaliteit bewaken in roerige tijden", daarbij refererend aan de aankondigde bezuinigingen. Op verzoek van hulpverleners uit Buytenwegh, Seghwaert en Noordhove was Van den Hoeven als consulent al betrokken geweest bij het opstarten van overleg tussen hulpverleners. Vaak ging het dan om overleg over individuele patiënten om een gezamenlijk behandelbeleid af te spreken. Maar ook werden er afspraken gemaakt hoe om te gaan met hele groepen patiënten zoals diabetespatiënten of mensen met spanningsklachten. Uitgangspunt is dat hulpverleners van meer beroepsgroepen van elkaar kunnen leren en elkaars zorg kunnen aanvullen. In dienst van de SGZ kreeg Van den Hoeven ook de mogelijkheid de ondersteuning van hulpverleners uit te breiden naar andere wijken en ook de mening van de patiënt uitdrukkelijker te betrekken bij het maken van afspraken. André Louwen: "De komst van Harry van den Hoeven heeft de hoofddoelstelling van de SGZ, het streven naar een integrale zorgverlening, veel meer kracht gegeven. Er werd voor iedere wijk een samenwerkingsverband opgericht: hieraan nemen inmiddels praktisch alle hulpverleners deel: wel of niet in een gezondheidscentrum, wel of niet in loondienst, het maakt niet uit. Ongeveer één keer per zes weken komen deze hulpverleners bij elkaar en maken afspraken over uiteenlopende onderwerpen zoals de behandeling van kinderen met astma, mensen met lage rugklachten, ouderen die mishandeld worden etc. Er wordt dan niet over individuele patiënten gesproken. Daarbij zijn alleen de rechtstreeks betrokken hulpverleners aanwezig, nadat de patiënt hiervoor toestemming heeft

gegeven". De rol van de SGZ beperkte zich niet alleen tot de samenwerking in de gezondheidscentra. Ook de afstemming met andere zorginstellingen, zoals het ziekenhuis, de verzorgingshuizen, het verpleeghuis en de instellingen voor geestelijke gezondheidszorg heeft steeds meer aandacht gekregen. Begin jaren negentig stond de stichting mede aan de wieg van het Coördinatiepunt Zorg en het Transmuraal Centrum, beide initiatieven om er gezamenlijk voor te zorgen dat patiënten zo weinig mogelijk hinder ondervinden van de schotten in de zorg.

Nieuwe centra, oude centra

Zoetermeer was nog niet klaar. In 1988 startte het gezondheidscentrum in Rokkeveen-Oost. Na een vooral gehorige en blubberige periode in een bouwkeet en daarna enkele jaren portacabins die de SGZ kon kopen van een

Medewerkers van gezondheidscentrum Seghwaert. Vlnr.: O. Urieles, M. Janson, A. van Beuzekom en S. Verweij. In hun armen huisarts H. Luyendijk

gezondheidscentrum in Hoorn, werd huisarts Van den Berg uiteindelijk beloond met een futuristisch ogend gebouw dat hij kon delen met vele nieuwe collega's. Net als in gezondheidscentrum Noordhove is in dit centrum ook een tandarts gevestigd.

Het gezondheidscentrum De Watertoren, in het tweede deel van Rokkeveen, startte in dezelfde portacabin die eerder in Rokkeveen-Oost was gebruikt en verplaatst was vlak naast de huidige bibliotheek. Met het oplaten van een enorme hoeveelheid ballonnen kon ook dit centrum in juli 1995 gaan genieten van zijn definitieve plek op de Nathaliegang. Het witte stenen gebouw in de vorm van een parallellogram en een lichtstraat in het dak is op dit moment het laatste nieuwbouw-gezondheidscentrum van Zoetermeer.

Maar niet voor lang.... Toen De Watertoren nog in de portacabin zat, begonnen voor André Louwen al de voorbereidingen voor de nieuwe Vinex-lokatie Oosterheem. "Al jaren voordat er ook maar één letter op papier stond over de inrichting van zo'n wijk waren wij al in gesprek met de Gemeente en alle betrokken hulpverleners in Zoetermeer. Bij iedere nieuwe wijk zijn zorgvuldige afspraken nodig over wie er zich mag vestigen en of dit al dan niet in loondienst wordt". Inmiddels is besloten dat er voorlopig in Oosterheem gestart wordt met één loondienst-gezondheidscentrum. Dat staat nu nabij het winkelcentrum in een voor een portacabin luxe uitgevoerde tijdelijke huisvesting. Verwacht wordt dat ook daar in 2007 of 2008 een nieuw gezondheidscentrum zal verrijzen. In de tussentijd blijven ook de oude gebouwen de aandacht van de SGZ vergen. Gezondheidscentrum Meerzicht is in 1995 en recent in 2002 grondig verbouwd. En ook de overige centra krijgen regelmatig een opknappbeurt.

Verleden, heden, toekomst

Als ik André Louwen vraag of hij nog niet uitgekeken is op Zoetermeer en de SGZ, kijkt hij me bijna beledigd aan. "De laatste twee jaren heeft de SGZ een flinke impuls gegeven aan twee heel belangrijke ontwikkelingen voor de Zoetermeerse gezondheidszorg. In de eerste plaats is dat de komst van de Huisartsenpost. Deze valt juridisch gezien onder de SGZ. De assistentes zijn bij ons in dienst en ook op het vlak van kwaliteitsbeleid leveren we een bijdrage. Daarnaast hebben we ons erg ingespannen voor één centraal computersysteem voor alle huisartsen, de huisartsenpost, alle apotheken en enkele fysiotherapiepraktijken in Zoetermeer: het Zorgcluster. Voor de toekomst zie ik nog voldoende uitdagingen om het goede te behouden en het minder goede te verbeteren. De definitieve huisvesting in Oosterheem, de samenwerking tussen Huisartsenpost en ziekenhuis, wellicht een gezondheidscentrum in Driemanspolder?. Ook de financiering van gezondheidscentra blijft

Het gezondheidscentrum Rokkeveen achter de woningen van de Juweellaan (foto M.E. Vijverberg)

een zorgelijk punt, want de ‘tijdelijke’ subsidieregeling, die nog steeds van kracht is, zal nu toch echt binnenkort verdwijnen.

Kortom: nog genoeg werk aan de winkel en ik zet er graag mijn schouders onder samen met al die betrokken hulpverleners in Zoetermeer!”

Als we één ding kunnen leren uit de geschiedenis van de SGZ, dan is het wel dat het streven naar geïntegreerde zorg veel praten, onderhandelen, doorzettingsvermogen en vooral ook veel geduld kost. Staatssecretaris Hendriks verzuchtte in zijn speech tijdens de opening van het eerste gezondheidscentrum in Meerzicht (1979) al: “Ik onderschat de problematiek niet, maar toch bekruipt mij wel eens de gedachte dat het allemaal erg lang duurt”. Dankzij mensen met een lange adem kunnen we in Zoetermeer in ieder geval trots zijn op onze gezondheidscentra. Met recht: gebouwen met inhoud!

Aanvullende bronnen:

Jaarberichten Stichting Gezondheidscentra Zoetermeer

't Lange Land: van begrazingsgebied voor koeien tot ziekenhuis

Joke de Kler

Het lijkt nu zo vanzelfsprekend, een eigen ziekenhuis in Zoetermeer. Toch weten weinigen hoe moeizaam de weg daarnaar toe was. Wie de geschiedenis van Zoetermeer bestudeert, weet dat het pas veertig jaar geleden is, dat de raad van het toen 10.000 inwoners tellende dorp Zoetermeer beloofde aan het uit haar voegen barstende Den Haag in sneltreinvaart huizen te zullen bouwen voor Haagse woningzoekenden. September 1966 werd de eerste paal van de wijk Palenstein geslagen, die zou leiden tot de geweldige bouwexplosie in de jaren erna.

Dat de gezondheidszorg zich met al die toestromende mensen ook in sneltreinvaart zou moeten uitbreiden, was zonder meer een feit. Toch is dit niet allemaal zonder slag of stoot gegaan. Pas in 1978, toen de bevolking van Zoetermeer al was toegenomen tot 60.000 personen, werd de bouw van een ziekenhuis door het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne op de prioriteitenlijst geplaatst!

Onderhandelingen

De eerste plannen om in de groeikern een ziekenhuis te bouwen, stammen al uit het eind van de jaren zestig. Toen al sloegen de gemeente en een aantal particulieren de handen ineen om zich sterk te maken voor een 'eigen' ziekenhuis. Dat resulteerde in 1971 in de oprichting van de Stichting Algemeen Ziekenhuis Zoetermeer, doorgaans afgekort tot SAZZ, onder voorzitterschap van de latere wethouder van volksgezondheid in Zoetermeer Hannie van Leeuwen. In 1971 begonnen de onderhandelingen tussen SAZZ en het Haagse Rode Kruis Ziekenhuis. Daarna met het Diaconessenhuis in Voorburg en Sint Antoniushove in Leidschendam. Vervolgens opnieuw met het Rode Kruis Ziekenhuis. Het liep allemaal op niets uit. Ondanks de medewerking van het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. In het voorjaar van 1976 verscheen weer het Voorburgse Diaconessenhuis ten tonele, dat zich bereid verklaarde haar ziekenhuisfunctie naar Zoetermeer over te plaatsen. Er volgden de nodige onderhandelingen en eind 1979 ondertekenden de SAZZ en het bestuur van het Diaconessenhuis zelfs een 'protocol' waarin een groot aantal zaken geregeld was. Onder andere de bestuursamenstelling en het beheer. Over de uitleg van dit protocol ontstonden echter verregaande moeilijkheden, zodanig dat de samenwerking tussen beide besturen werd verbroken. Hannie van Leeuwen werd uiteindelijk het wachten beu. Als het aan haar lag bouwde Zoetermeer zo snel mogelijk een eigen ziekenhuis. "Want", zo stelde de SAZZ-voorzitter, "het is natuurlijk te gek om los te lopen

dat Zoetermeer, een stad met 60.000 inwoners, nu nog geen eigen ziekenhuis heeft. Het gaat om een essentiële voorziening voor de leefbaarheid van Zoetermeer!". Om die reden kreeg de SAZZ uiteindelijk in 1980 van de toenmalige staatssecretaris van volksgezondheid het 'groene licht' voor de ontwikkeling van een eigen ziekenhuis. Ook toen ging het nog niet van een leien dakje. Met het gereedkomen van het structuurplan in 1982 leek het erop dat de bouw van het Zoetermeerse ziekenhuis een stapje dichterbij was gekomen. Maar de plannen bleken steeds stuk te lopen op goedkeuringsprocedures en op 'beddenplannen' van rijk en provincie. Een en ander hing nauw samen met de kwestie van het terugbrengen van het aantal bedden in de Haagse regio. Zoetermeer mocht niet gezien worden als een eiland, maar liep mee in het totale 'beddenplaatje' van de Randstad. Uiteindelijk werd besloten tot sluiting van het Haagse Bethlehemziekenhuis zodra het Zoetermeerse hospitaal gereed zou zijn. En toen was uiteindelijk het grote moment daar! Op 14 december 1985, 14 jaar na de oprichting van de Stichting Algemeen Ziekenhuis Zoetermeer, werd de eerste paal geslagen en was de bouw van het Zoetermeerse ziekenhuis een feit. Aan een jarenlange periode van onzekerheid was eindelijk een eind gekomen. Het was de kroon op het werk van voorvechtster van het eerste uur, Hannie van Leeuwen, die zich al die jaren had ingezet voor de realisatie. Zoetermeer had op dat moment 80.000 inwoners....

Bouw

Het ontwerp van het ziekenhuis was afkomstig van architect ir. A.M. Lucas van Architectenbureau Roelofs Nijst Lucas B.V. te Amsterdam, die ook ziekenhuizen in Tilburg, Zaandam, Alkmaar en Amsterdam-Noord had ontworpen. Lucas: "Voor de gevelopbouw is gekozen voor een gemetselde witte betonsteen en donkere houten kozijnen. Vooral de buitenkant is rustig gehouden. In het gebruik van materialen zoals hout en betonsteen en binnen op veel plaatsen tapijt, heb ik een bijna huiselijke sfeer geprobeerd op te roepen".

De bouw van het ziekenhuis vond plaats aan de Toneellaan/Brechtzijde in de wijk Buytenwegh de Leyens, een locatie die al jaren voor dit gebouw was gereserveerd. In totaal werden 607 heipalen in de grond geslagen. De bouw zou 2,5 jaar in beslag nemen. De totale investeringskosten bedroegen 63,2 miljoen gulden. Het ziekenhuis zou in beginsel 180 bedden krijgen, maar de centrale voorzieningen waren berekend op 225 bedden, zodat een eventuele uitbreiding van de verpleegafdelingen in de toekomst mogelijk zou zijn. Het gebouw was bij de aanvang 16.180 vierkante meter groot en telde drie verdiepingen en vier vleugels. Op de begane grond waren de afdelingen te

Het ziekenhuis in aanbouw temidden van de woningen van de wijken De Leyens en Seghwaert, 1987 (foto P.J.M. van Domburg)

vinden die voornamelijk bestemd waren voor poliklinische patiënten, zoals fysiotherapie en röntgendiagnostiek. Op de eerste etage bevonden zich de kraam- en verlosafdeling, evenals de kinderafdeling. Ook bevonden zich er de klinische operatieafdeling en de intensive care unit. Op de tweede en derde verdieping van het ziekenhuis waren de verpleegafdelingen ondergebracht, evenals tien dagverplegingsplaatsen.

Op 29 oktober 1986 werd het hoogste punt van de bouw bereikt en op 6 april 1988 werd het ziekenhuis feestelijk ingebruikgenomen. Burgemeester H. Hoekstra verwelkomde de eerste patiënten. Velen zouden er nog volgen!

Naam

Toen in 1985 de eerste paal werd geslagen voor het ziekenhuis, werd daar gelijk een prijsvraag aan gekoppeld om het ziekenhuis een naam te geven. Het toenmalige bestuur vond dat die naam moest worden bepaald door de bevolking. Immers het ziekenhuis - op de bouw waarvan bijna 20 jaar was gewacht - moest het ziekenhuis worden voor de inwoners van de regio Zoetermeer.

De jury kreeg 230 inzendingen te beoordelen. Uiteindelijk werd gekozen voor een historische naam, die ingezonden was door de heer H.A. Seegers. Met de keuze voor een historische naam wilde de jury de verbondenheid van het Ziekenhuis met Zoetermeer aangeven.

't Lange Land is vanuit de historie de naam van de grondstrook waarop het ziekenhuis staat. De naam komt al voor in het besluit tot droogmaking van de Zoetermeersche polder van 24 januari 1767. De polder viel in 1771 droog. Oorspronkelijk werd de polder bemalen door vier molens. De grondstrook 't Lange Land werd aan boeren verhuurd om hun koeien op te laten grazen.

Uitbreiding

't Lange Land is van oorsprong bedoeld als basisziekenhuis. Bij de opening telde het gebouw 13 specialismen. Vrij spoedig daarna werd al duidelijk dat het aantal bedden en specialismen -gezien het aantal inwoners van Zoetermeer en omgeving- te klein was. Vooral was er behoefte aan specialisten voor cardiologie en orthopedie. Toch zou het nog zeven jaar duren voordat het ziekenhuis een bouwvergunning kreeg om ook daadwerkelijk tot uitbreiding over te gaan. Eind 1996 startte de bouw van o.a. een derde polikliniek en een vierde verdieping en kon het aantal bedden met 30 worden uitgebreid. Het ziekenhuis kreeg echter steeds meer een regiofunctie.

Deze nieuwbouw zou dan ook beslist niet de laatste zijn. In 2001 kreeg het ziekenhuis de erkenning 'groeistatus' van het Ministerie van Volksgezondheid, waarbij het aantal bedden opnieuw met 35 zou mogen worden uitgebreid. In 2002 werd een nieuwe poli geopend en in 2003 volgde een totaal vernieuwde Unit Intensive Care/hartbewaking (IC/CCU). De rest van de uitbreiding moet gerealiseerd zijn in 2007. De oppervlakte van het ziekenhuis is dan ruim 25% groter dan het nu is.

In 2003 vierde het ziekenhuis tevens zijn 15-jarig bestaan, hetgeen reden was voor een feestje! Oud-voorzitter Hannie van Leeuwen zei bij deze gelegenheid: "Het Lange Land Ziekenhuis heeft door de jaren heen kunnen bewijzen ook tegen de wind in te kunnen zeilen. Ook tegen een wispelturige rijksoverheid in hebben Raad van Bestuur en medewerkers zich steeds ingezet voor een patiënt-gerichte aanpak, voor hoogwaardige kwaliteit van zorg. Langzamerhand krijgt 't Lange Land Ziekenhuis ook buiten Zoetermeer de erkenning die het meer dan verdient en dat laat zich ook vertalen in het toevoegen van steeds meer mogelijkheden om noodzakelijke medische handelingen in Zoetermeer zelf te verrichten".

Het ziekenhuis streeft ernaar dat 80% van de bevolking van Zoetermeer en omstreken dichtbij huis behandeld kan worden en hiervoor niet naar elders hoeft te reizen.

Een greep uit wat successen van de afgelopen jaren

- 1988: opening
- 1989: start project dagbehandeling
- 1990: 967 baby's! Erkenning Cardiologie + Orthopedie
- 1991: openstelling patiënteninformatieruimte
- 1992: start multidisciplinaire mammapoli
- 1993: oprichting Stichting vrienden van 't Lange Land Ziekenhuis
- 1994: komst derde oogarts, uitbreiding bezoektijden
- 1995: tweede erkenning Lange Land Ziekenhuis als opleidingsziekenhuis voor huisartsen
- 1996: Cliëntenraad geïnstalleerd
- 1997: aanschaf CT-scanner, start voorlichtingsavonden 'Hoe bevalt 't Lange Land Ziekenhuis'
- 1998: opening vaatpoli, uitbreiding naar 220 bedden gerealiseerd
- 1999: eerste drieling geboren, directiewisseling
- 2000: opening Stiltecentrum, eerste bruiloft in ziekenhuis
- 2001: erkenning groeistatus, erkenning longgeneeskunde en revalidatiegeneeskunde

MEEÛS®

Goed geregeld dus.

**Huis kopen?
Huis verkopen?**

079-3167771

2002: certificering Laboratorium, start nieuwbouw IC/CCU, uitbreiding personeel met 100 medewerkers, uitbreiding specialisten met 10 fte
2003: ingebruikname MRI-scan, opening vernieuwde IC/CCU, opening Patiëntenservicebureau.

Logo

Vaak wordt gevraagd naar de betekenis van het logo van het ziekenhuis, dat bestaat uit zeven blokjes. Het logo van 't Lange Land Ziekenhuis is vlak voor de opening van het ziekenhuis in 1988 gemaakt door de grafisch ontwerper A.J. Logcher te Zoetermeer. Het toont een schuinliggende balk van linksonder naar rechtsboven met drie blokken links en drie blokken rechts. De kleur is helderblauw. Doordat de dikte van de lijnen van de verschillende elementen verschilt, wordt duidelijk, dat de basis van het logo een kruisvorm heeft, van oudsher een symbool dat door gezondheidszorginstellingen werd gebruikt. Het logo heeft ook een relatie met de vorm van het gebouw: de lange verticale as op de begane grond met daaraan gekoppeld de diverse afdelingen. Verder heeft bij de ontwerper ook de vorm van de grondstrook, die na verkaveling van het gebied open bleef, een rol gespeeld.

Enige cijfers

Jaarlijks vinden ruim 160.000 patiënten hun weg naar het Zoetermeerse ziekenhuis.

Het ziekenhuis heeft momenteel 27 specialismen, verdeeld over ca. 90 specialisten. Vooral in de loop van de laatste vijf jaar zijn nagenoeg alle medisch specialistische vakgebieden vertegenwoordigd en vindt de functie-uitoefening op een steeds bredere schaal plaats.

't Lange Land Ziekenhuis heeft in 2001 als een van de weinige ziekenhuizen in Nederland de officiële groeistatus gekregen. Dit betekent dat het beddenaantal tot 255 kan worden uitgebreid. In 2007 zal het totale ziekenhuis ongeveer 40% in omvang zijn toegenomen.

Het ziekenhuis had op 31 december 2003 840 medewerkers in dienst (114 mannen en 726 vrouwen). De gemiddelde leeftijd bedroeg op dat tijdstip 38 jaar.

In 2003 werden 8763 personen in het ziekenhuis opgenomen en 7140 personen behandeld op de dagbehandeling. Er werden 4787 operaties uitgevoerd en er vonden 1270 bevallingen plaats.

Bronnen:

Infoland, informatiemagazine van 't Lange Land Ziekenhuis. Diverse nummers jaargangen 2001, 2002, 2003, 2004.

Op de dag van de opening van 't Lange Land Ziekenhuis, 1988 (foto R. Grootveld)

't Lange Land Ziekenhuis: Informatieboek. 1989.

Beweging in zorg: Jaarverslag 't Lange Land Ziekenhuis 2003.

Zoetermeer Stad, gemeentelijk magazine: Jrg. 1978 t/m 1990.

Streekblad: Diverse artikelen 1993 t/m 2003.

Haagse Courant: Diverse artikelen 1996 t/m 2002.

Postiljon: Diverse artikelen 1996 t/m 2003.

Zoetermeer jaarnaal: Diverse artikelen 1997 t/m 2003.

Kruizen in groen en wit-geel

Ton Vermeulen

Sinds 1903 was in Zoetermeer en Zegwaart het Groene Kruis actief, in een achterzaal van de Jonge Prins, Dorpsstraat 78-80. Deze lokale afdeling was het initiatief van burgemeester C.L.J.Bos, die bij de eerste vergadering erevoorzitter werd, de arts A.Meerburg en dr.L.J.Vriesman. De vereniging had tot doel 'het bevorderen van de lichamelijke en geestelijke volksgezondheid en de ziekenverpleging in de gemeente'. Daartoe hoorde het uitlenen van verplegingsartikelen, zorg aan huis, moederschapszorg en kinderhygiëne, kraam-, zuigelingen- en kleuterzorg en bestrijding van tuberculose. Naast het spreekuur van de artsen werd heel veel werk gedaan door de wijkverpleegster. De eerste was zuster Van Alphen in 1909, later volgden onder meer zuster Van Wijnen (Riezebos), zuster A.Rooy en zuster U.Jonker. In een jaarverslag over 1946 komt naar voren dat zij 2786 bezoeken aflegde voor zeer diverse doeleinden: 'laatste hulp', tbc-bestrijding in vijftien gezinnen, maatschappelijk werk, verpleging bij 85 gezinnen, vaccinatie en zuigelingenverzorging. Op dat moment draaide al vijf jaar een consultatiebureau voor zuigelingenverzorging, dat wekelijks zittingen hield. Het bestuur adviseerde moeders al om langs te komen als de zuigelingen enkele weken oud waren en voor de geboorte een moedercursus te volgen. Veelal was namelijk gediplomeerde kraamverzorging niet voorhanden door het grote tekort. Moeders werden dan ook 'geanimeerd hun dochters het mooie beroep van kraamverzorgster te laten leren tot heil van de zuigelingen en de volksgezondheid in 't algemeen'.

Achilleshiel

De achilleshiel van het Groene Kruis in Zoetermeer was de huisvesting. Al in 1913 werd gepoogd een bouwfonds voor een eigen wijkgebouw op te zetten. Vijftien jaar later werd een bazaar gehouden die het grote bedrag van fl. 3233,99 opbracht en in 1938 leek het bijna zover. De oorlog gooide echter roet in het eten en na 1945 heerste lange tijd een bouwstop. Bovendien zorgde de oprichting van een andere kruisvereniging voor leegloop. Op 6 oktober 1946 riep pastoor Voorham de dagelijkse bestuurders van Land- en Tuinbouw Bond, RK Middenstand- en Werkliedenvereniging, armbestuur en St.Vincentiusvereniging bijeen om de oprichting van een kraamcentrum te bespreken, mogelijk zelfs van het Wit-Gele Kruis. Ondanks vele bezwaren - volgens zeggen van dezelfde pastoor- werd in juli 1948 het katholieke Wit-Gele Kruis opgericht met als doel 'het verplegen der zieken' door de wijkverpleegster en het gebruik van de aanwezige verplegingsartikelen. Tenminste, als men minimaal een maand lid was. Het Wit-Gele Kruis huisde zoals vele katholieke verenigingen in het parochiehuus aan de Dorpsstraat 18.

Een eigen wijkgebouw

Het Groene Kruis en ook een deel van de plaatselijke politiek waren niet blij met deze nieuwe vereniging. Toch wist het Groene Kruis met zijn gouden jubileum zijn eigen wijkgebouw te presenteren, onder meer door een inzameling middels een grote rebusactie. Dorpsstraat 76 werd aangekocht en na verbouwing werd het pand op 3 maart 1954 feestelijk in gebruik genomen. De twee kruis-vlaggen die van het gebouw wapperden, waren geschonken door de provinciale Groene-Kruisvereniging. Vele andere geschenken werden beloofd of binnengedragen en de toespraken waren lang. Namens de aannemers deed W.J.Veldhuizen het 'spreek'-woord: "U hebt nu lange tijd op hetzelfde aambeeld gehamerd en daardoor is het eigen huis er tenslotte gekomen. Maar 't is ook waar, men kan wel huizenhoog springen, maar uiteindelijk moeten we toch mensen zijn, op wie men huizen kan bouwen. Daarom hopen wij dat het gebouw nooit onder de hamer zal komen, zodat het bestuur spijkers met koppen kan slaan. (...) Zo hoorde ik wel eens fluisteren: Wat duurt dat lang, zijn jullie niet over tijd? Wanneer dat echter het geval was, dan kwam dat ongetwijfeld omdat er geen klok in het gebouw was" En Veldhuizen bood vervolgens een zeer moderne elektrische klok aan.

Samenwerking

De tijd heelde al snel de wonden. Spoedig kwam samenwerking op gang tussen groen en wit-geel. Werd er in 1955 nog een aparte katholieke moederkursus gegeven door ene zuster Rozens uit Den Haag, tegelijkertijd werd begonnen met een gezamenlijke kleuterconsultatie in het nieuwe wijkgebouw van het Groene Kruis. Ook huisartsen als Palte, De Bruijn sr en Vegt staken daar decennia lang de handen uit de mouwen naast al het bestuurswerk. Vanaf het begin van de jaren zestig gingen de kruisverenigingen samenwerken in de Stichting Gezondheidszorg, in 1974 uitmondend in een fusie onder de naam Interkruis. Voor fl.22,- werd men lid en had dan recht op wijkverpleging, kraamhulp, inentingen, voorlichting, nazorg ziekenhuispatiënten, cursussen en het lenen van hulpmiddelen. Ook zwangerschapsgym en -begeleiding kwamen in het takenpakket. Toen was het eerste eigen wijkgebouw echter al weer verlaten. In 1973 werd het aan de gemeente verkocht.

Bronnen:

Historisch Genootschap Oud Soetermeer: Documentatie gezondheidszorg
B.van Oosterhout en T.Vermeulen: Laten wij een etage bouwen op de bestaande vesting; een eeuw katholiek verenigingsleven in Zoetermeer, Zoetermeer, Parochie H.Nicolaas 2004.

Verkrijgbare publicaties van het historisch genootschap

- Gebundeld Verleden (1989): Jubileumboek van het Historisch Genootschap met artikelen over vroeg-20e-eeuwse geschiedenis, • 4,50.
- Over de oorlog gesproken: Zoetermeer 1940-1945 (1990): Interview-fragmenten over de Tweede Wereldoorlog, • 4.
- Het Huis te Palenstein in Zegwaart (1993): Historische en archeologische informatie over een kasteel in de Dorpsstraat en zijn bewoners, • 7.
- Historische straten in Zoetermeer: Stationsstraat (1995)*: Monumenten en beeldbepalende gebouwen in één van Zoetermeers oudste straten, • 2.
- Samen onder één dak (1995): Geschiedenis van de Adventkerksgemeente en de Remonstrantse kerk, • 4.
- Over de Reguliersdam (1997): Historische en archeologische informatie over de Zoetermeerse overtoom in Rokkeveen, • 9.
- De geur van krijt (1997)*:
Onderwijsgeschiedenis en scholen in Zoetermeer, • 1.
- Zeventien Zoetermeerse kerken (1998)*:
Alle kerkgebouwen in Zoetermeer, • 3.
- Monumentaal groen in Zoetermeer (1999)*:
Parken e.a. groengebieden in Zoetermeer • 1.
- Een Juweel van een Heilige (1999):
Historische en archeologische informatie over Dorpsstraat 77, • 3.
- Dorp in oorlog: Zoetermeer 1940-1945 (2000)*:
De tweede wereldoorlog in Zoetermeer uitgebreid belicht, • 22.
- Vijf meter onder N.A.P.; Water in Zoetermeer (2000)*: Polder- en erveningsgeschiedenis, waterbeheer, • 3,50.
- Op de hoek van de Wallen (2001)*:
Bouw- en bewoningsgeschiedenis van Dorpsstraat 46, • 4,50.
- De geschiedenis op straat, een ontdekkingsstocht langs de Zoetermeerse cultuurhistorie (2001): beschrijving van de 286 belangrijkste cultuurhistorische elementen in Zoetermeer, met vijf wandel- en fietsroutes (met kaart) • 12,50.
- De geschiedenis op straat (2001), CD-ROM met beschrijving van de 286 belangrijkste cultuur-historische elementen in Zoetermeer. Met veel kleuren-afbeeldingen en uitgebreide zoekmogelijkheden, • 6,80.
- Verstopt achter de voordeur (2001)*:
Interieurs te Zoetermeer en Zegwaart rond 1900, • 3.

- De kerk van Crooneveen: historisch en archeologisch onderzoek naar de Zoetermeerse schuurkerk (2002).
Met kleurenomslag en full colour afbeeldingen, • 9,80.
- De Zoetermeersche Handelscourant (2002)*.
Avertenties en berichten uit de jaren 1910-1970, • 0,50.
- Een klassiek juweel: de Oude Kerk in Zoetermeer (2002)*: veel aandacht voor bouwhistorie, interieur en kerkelijke geschiedenis, • 7.

De met een * gemerkte publicaties zijn samen met de Gemeente Zoetermeer uitgegeven.

Deze publicaties zijn te koop in geselecteerde Zoetermeerse boekhandels, het Stadsmuseum en bij het Historisch Genootschap Oud Soetermeer: inspreken op (079) 319 06 83, email info@oudsoetermeer.nl (verzendingkosten • 3).

Meer informatie is te vinden op het internet: www.oudsoetermeer.nl.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken het met hun financiële steun mede mogelijk dit blad uit te geven.

Van As Makelaardij bv

Eerste Stationsstr. 61, tel. (079) 316 44 45

Dranken/Wijnhandel Boonekamp

Dorpsstraat 130, tel. (079) 316 38 02

Bouwmarkt De Bouwhof

Edisonstraat 88, tel. (079) 331 07 00

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

Koperstraat 40, tel. (079) 363 44 44

Het Fluitschip historisch onderzoeksen adviesbureau, tel. (079) 316 78 46

Henneken Radio en TV

Den Hoorn 7, tel. (079) 316 24 90

Linthout Foto Video

Dorpsstraat 68, tel. (079) 316 30 84

Roos Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 155, tel. (079) 316 35 80

Rové Licht & Sfeer Eerste Stationsstr. 3
tel. (079) 316 64 88

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Slagerij Vollebregt

Dorpsstraat 127, tel. (079) 316 35 25

Personenvervoer Van der Slik

Blauwroodlaan 296, tel. (079) 361 61 61

Verlaan Verfspecialzaak

Vlamingstraat 5, tel. (079) 316 34 76

Van Waaij Wonen

Coppeliashouw 30, tel. (079) 343 53 30

Uw huis verkopen?

Duidelijk, Helder, Betrouwbaar!

van Brero & Breugem

NVM REGISTER MAKELAARS - TAXATEURS

Dorpsstraat 14 (naast het Nicolaasplein) 2712 AK Zoetermeer

tel.: 079-3160061 fax: 079-3160026

e-mail: info@vanbrero-breugem.nl internet: www.vanbrero-breugem.nl

Gratis waardebepaling! Bel 079 - 3160061

Outdoorspecialist Van Herwijnen

Dorpsstraat 66 anno 1908

berg/wandelschoenen
kampeerartikelen
schietsport
dartsport

dump
van Herwijnen
SINDE 1891

tenten
klimsport
vrijtijdskleding
campingaz dealer

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl